

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Організаційно-методичне забезпечення обліку і аналізу
власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроект 08»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0718-2-з
спеціальності облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
спеціалізації облік і аудит на підприємствах
малого бізнесу

А.А. Овчаренко

Керівник: к.е.н., доцент Уманська Ю.М.

Рецензент: д.е.н., професор Шмиголь Н.М.

Запоріжжя 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Освітня програма облік і аудит
Спеціалізації облік і аудит на підприємствах малого бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри _____ Н.М. Шмиголь
« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Овчаренко Аліні Андріївні

1. Тема роботи: Організаційно-методичне забезпечення обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» керівник роботи Уманська Ю.М., к.е.н., доцент, затверджені наказом ЗНУ від 04.07.2019 р., № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи 2 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, облікові дані та дані фінансової звітності підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути економічну сутність та питання класифікації власного капіталу та зобов'язань, систематизувати теоретико-нормативні засади управління власним капіталом та зобов'язаннями підприємства, дослідити наявну систему обліку власного капіталу та зобов'язань в ТОВ «Агропроінвест 08» та розробити пропозиції щодо її вдосконалення, виконати аналіз власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08», у тому числі аналіз впливу структури пасивів на фінансовий стан підприємства, розробити пропозиції щодо підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 7 рис., 26 табл. та 11 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Уманська Ю.М.	19.08.2019	19.08.2019
2	к.е.н., доцент Уманська Ю.М.	16.09.2019	16.09.2019
3	к.е.н., доцент Уманська Ю.М.	07.10.2019	07.10.2019

7. Дата видачі завдання 08 липня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2019	виконано
2.	Написання вступу	липень 2019	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2019	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2019	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2019	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2019	виконано

Студентка _____ А.А. Овчаренко
(підпис)

Керівник роботи _____ Ю.М. Уманська
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Ю.М. Уманська
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 126 с., 7 рис., 26 табл., 3 додатки, 69 джерел.

Об'єкт дослідження – процес обліку і методи аналізу власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку власного капіталу та зобов'язань, а також проведення аналізу власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: методи наукового узагальнення, діалектичний метод, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, синтезу, моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням організації обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань з метою підвищення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його фінансового стану. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– методичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю шляхом визначення основних елементів процесу такого управління;

– методика обліку зобов'язань перед бюджетом за податками на майно шляхом обґрунтування щомісячного відображення в обліку зобов'язань за податками на майно та відповідних витрат оподаткування з метою впорядкування даних обліку та звітності щодо зобов'язань, витрат та

фінансових результатів діяльності, у тому числі даних податкової звітності щодо прибутку до оподаткування та податку на прибуток підприємств до сплати.

За підсумками проведеного дослідження визначена характеристика основних функцій капіталу підприємства, обґрунтована доцільність запровадження аналітичного обліку резервного капіталу, а також розроблена та обґрунтована схема перспективного аналітичного дослідження з метою вибору варіанту розрахунків із постачальником під час придбання запасів, запровадження якої в практику управління кредиторською заборгованістю дозволить оптимізувати структуру зобов'язань, зменшити витрати на придбання запасів та підвищити ефективність роботи підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень процесів обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань, а також досягти підвищення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його фінансовий стан. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня процесів обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань, що у підсумку сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємства та зміцненню його фінансового стану.

КАПІТАЛ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ,
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, ОБЛІК, АНАЛІЗ,
ЕФЕКТИВНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА, ЛІКВІДНІСТЬ,
ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ

SUMMARY

Qualifying work: 126 pp., 7 fig., 26 tab., 3 annex, 69 references.

The object of study is the accounting process and methods of analysis of equity and liabilities of LLC «Agroproinvest 08».

The purpose of the qualification work is to justify of the theoretical regulations and work out practical recommendations to improve accounting of equity and liabilities and analysis of equity and liabilities of LLC «Agroproinvest 08» to formulate proposals to improve the efficiency of the enterprise and strengthen its financial condition.

Methods of research: a systematic approach to the study of economic events and processes. During research performance scientific methods of cognition were used: methods of scientific analysis, the dialectical method, methods of induction and deduction, classification, comparison, abstraction, systematic and comprehensive analysis, synthesis, simulation.

Scientific novelty of the results is theoretical and methodical substantiation and solving complex issues related to improving of the organization of accounting and analysis of equity capital and liabilities in order to improve the efficiency of the enterprise and strengthen its financial condition. The study yielded the following scientific results, which are characterized by scientific innovation:

Got further development:

- methodological support for the management of accounts payable by identifying the basic elements of the process of such management;

- methodology of accounting for liabilities before the budget for property taxes by justifying the monthly recording in the accounting of liabilities for property taxes and the corresponding taxation costs in order to streamline accounting data and reporting on liabilities, expenses and financial results of activities, including tax and income tax returns.

According to the results of the research the characteristics of the main

functions of the enterprise capital were determined, the feasibility of introducing analytical accounting of reserve capital was substantiated, as well as a scheme of prospective analytical research was developed and justified in order to choose the option of settlements with the supplier during the acquisition of stocks, which implementation would be selected by the creditor management practice will allow to optimize the structure of liabilities, reduce the costs of purchasing stocks and increase the efficiency of the enterprise.

The application of proposed recommendations in practice will improve the quality of the organization of accounting and analysis of equity and liabilities, as well as to improve the efficiency of the enterprise and strengthen its financial condition. The results of research are aimed at improving the quality level of the organization of accounting and analysis of equity and liabilities, which will ultimately improve the efficiency of the enterprise and strengthen its financial condition.

CAPITAL, EQUITY, LIABILITIES, ACCOUNTS PAYABLE,
MANAGEMENT, ACCOUNTING, ANALYSIS, EFFICIENCY, FINANCIAL
STATUS OF THE ENTERPRISE, LIQUIDITY, SOLVENCY, OPTIMIZATION
OF ACCOUNTS PAYABLE

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну роботу	
Реферат	
Summary	
Вступ.....	10
1 Теоретико-нормативні засади управління власним капіталом та зобов'язаннями підприємства	
1.1 Економічна сутність та класифікація капіталу.....	16
1.2 Характеристика власних джерел формування активів підприємства	29
1.3 Ідентифікація, класифікація та управління кредиторською заборгованістю	38
2 Особливості обліку власного капіталу та зобов'язань	
ТОВ «Агропроінвест 08»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	49
2.2 Порядок відображення в обліку операцій із власним капіталом.....	56
2.3 Облік формування та погашення кредиторської заборгованості.....	67
2.4 Пропозиції щодо підвищення якісного рівня обліку власного капіталу та зобов'язань	79
3 Особливості аналізу власного капіталу та зобов'язань	
ТОВ «Агропроінвест 08»	
3.1 Аналіз динаміки та структури власного капіталу та зобов'язань	86
3.2 Аналіз впливу структури пасивів на фінансовий стан підприємства.	96
3.3 Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.....	107
Висновки.....	110
Перелік посилань.....	116
Додаток А Порядок подання інформації щодо власного капіталу в Фінансовій звітності малого підприємства ТОВ «Агропроінвест 08»....	123

Додаток Б Порядок подання інформації щодо поточних зобов'язань в Фінансовій звітності малого підприємства ТОВ «Агропроінвест 08»....	124
Додаток В Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва ТОВ «Агропроінвест 08» за 2018 рік.....	125

ВСТУП

Господарська діяльність передбачає залучення суттєвих обсягів коштів, необхідних для фінансування набуття підприємством активів – майна, наявність якого забезпечує здійснення діяльності, створення нової вартості та отримання прибутку. Відповідно в умовах ринкової економіки важливим завданням для будь-якого підприємства є залучення фінансових ресурсів, що є джерелами фінансування формування активів.

За своєю юридичною та економічною природою такі джерела фінансування є або власним капіталом, або зобов'язаннями. Частина активів підприємства формується за рахунок власних джерел формування господарських засобів – статутного капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку тощо. В той же час з метою розширення діяльності підприємства залучають позикові кошти або іншими словами зобов'язання для фінансування формування активів.

Структура залученого до підприємницької діяльності капіталу, співвідношення власного капіталу та зобов'язань багато в чому визначають рівень фінансового стану підприємства, що і актуалізує питання управління структурою капіталу. Без такого управління неможливим є досягнення і належна підтримка підприємством стабільного фінансового стану, що в свою чергу є запорукою успішної роботи та розвитку. При недостатній платоспроможності підприємство буде змушене поставити основною метою діяльності не отримання прибутку та капіталізацію, а завдання виживання як такого в умовах жорсткого конкурентного середовища.

Якісне управління неможливе без належної інформаційної підтримки, що відповідно обґрунтовує важливість якісного порядку відображення в обліку та звітності інформації щодо власного капіталу та зобов'язань.

Власний капітал формується власниками підприємства і є фінансовою основою функціонування підприємства як такого. Об'єктивне відображення

власного капіталу підприємства у системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності має вагоме значення для забезпечення ефективного управління та зміцнення фінансової безпеки окремого економічного суб'єкта.

В той же час набуття активів будь-якого сучасного підприємства здійснюється не лише за рахунок власного капіталу, а й за рахунок зобов'язань. Цьому сприяють, з одного боку, розвиток сучасних розрахунково-кредитних відносин, а, з іншого боку, природне намагання будь-якого економічного суб'єкта збільшити залучений до підприємницької діяльності капітал, що за якісного управління має забезпечити збільшення прибутку, що формує справа. Це в свою чергу актуалізує завдання якісної організації обліку кредиторської заборгованості, що має сприяти впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахунків із кредиторами.

Важливою складовою управління будь-яким підприємством є також аналіз власного капіталу та зобов'язань, адже виконання такого аналізу дозволить обґрунтувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.

Таким чином, питання організаційно-методичного забезпечення обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань є надзвичайно важливими для вітчизняної економічної науки та підприємницької практики, що і підкреслює актуальність та важливість обраного напрямку дослідження.

Теоретичним та практичним аспектам організації та методики обліку та аналізу власного капіталу та зобов'язань присвячені дослідження багатьох вчених-економістів, зокрема таких, як І.О. Бланк, В.З. Бугай, Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Василенко, С.Ф. Голов, Р.П. Гончарук, Л.Л. Горецька, К.В. Ізмайлова, С.М. Клименко, В.М. Костюченко, О.А. Лахтіонова, Г.О. Партин, К.С. Сурніна, Н.М. Ткаченко, Н.В. Чабанова, Ю.С. Цал-Цалко та багатьох інших. В той же час проблематика організації та методики обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань є достатньо багатогранною, а підприємницька практика постійно актуалізує нові запитання та завдання. Це

є й обґрунтовує необхідність подальших наукових досліджень організації та методики обліку та аналізу власного капіталу та зобов'язань, адже така проблематика не є остаточно вирішеною, багато аспектів потребує уточнень та розвитку.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку власного капіталу та зобов'язань, а також проведення аналізу власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- розглянути економічну сутність та питання класифікації власного капіталу та зобов'язань підприємства;
- систематизувати теоретико-нормативні засади управління власним капіталом та зобов'язаннями;
- на основі проведеного дослідження виявити існуючі проблеми організації обліку власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» та розробити пропозиції щодо їх вирішення;
- виконати аналіз власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08», у тому аналіз впливу структури пасивів на фінансовий стан підприємства;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.

Об'єкт дослідження – процес обліку і методи аналізу власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме:

методи наукового узагальнення (при дослідженні проблематики ідентифікації та класифікації власного капіталу та зобов'язань), діалектичний метод (при дослідженні теоретико-нормативних засад управління власним капіталом та зобов'язаннями), методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного і комплексного аналізу та синтезу (при дослідженні наявної на підприємстві системи організації обліку власного капіталу та зобов'язань; при приведенні аналізу власного капіталу та зобов'язань підприємства), метод синтезу (при уточненні визначення поняття «кредиторська заборгованість»); під час виокремлення основних елементів управління кредиторською заборгованістю; під час розробки пропозицій щодо вдосконалення обліку деяких видів кредиторської заборгованості), методи синтезу та моделювання (при розробці та обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення управління кредиторською заборгованістю) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням організації обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань з метою підвищення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його фінансового стану.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- визначена характеристика основних функцій капіталу підприємства;
- обґрунтована доцільність запровадження аналітичного обліку на синтетичному рахунку 43 «Резервний капітал» з метою систематизації додаткової інформації щодо формування резервного капіталу для подальшого аналізу його динаміки та порядку формування;
- розроблена та обґрунтована схема перспективного аналітичного дослідження з метою вибору варіанту розрахунків із постачальником під час придбання запасів, запровадження якої в практику управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Агропроінвест 08» дозволить

оптимізувати структуру зобов'язань, зменшити витрати на придбання запасів та підвищити ефективність роботи підприємства;

набули подальшого розвитку:

– методичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю шляхом визначення основних елементів процесу такого управління;

– методика обліку зобов'язань перед бюджетом за податками на майно шляхом обґрунтування щомісячного відображення в обліку зобов'язань за податками на майно та відповідних витрат оподаткування з метою впорядкування даних обліку та звітності щодо зобов'язань, витрат та фінансових результатів діяльності, у тому числі даних податкової звітності щодо прибутку до оподаткування та податку на прибуток підприємств до сплати.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань ідентифікації, класифікації, обліку, аналізу та управління власним капіталом та зобов'язаннями, законодавчі та нормативні акти з питань бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень процесів обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань, а також досягти підвищення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його фінансовий стан. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня процесів обліку і аналізу власного капіталу та зобов'язань, що у підсумку сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємства та зміцненню його фінансового стану.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку науковців на двох міжнародних науково-практичних конференціях. Окрім того за підсумками проведеного дослідження була надрукована наукова стаття «Кредиторська заборгованість: питання ідентифікації, обліку та управління».

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 126 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність та класифікація капіталу

Капітал є однією із найважливіших категорій як для економічної науки, так і для підприємницької господарської практики. Тезою, що не потребує доказів, зазвичай сприймається думка про те, що будь-яка підприємницька справа не може бути реалізована без певної суми ресурсів, які й прийнято називати капіталом. Досить часто капітал в певному сенсі ототожнюють із грошима, але гроші є лише окремою формою втілення капіталу, адже первісний капітал справи може мати форму приміщення, обладнання, тобто майна у матеріальній формі. Таким чином, поняття капіталу варто порівняти із поняттям власності, адже обидва ці поняття є породженням сучасних суспільних, передусім економічних відносин. Доцільно також зазначити, що в повній мірі капітал, як економічна категорія, з'являється та виявляє себе в умовах товарних відносин ринкової економіки.

Для будь-якого підприємства капітал як такий, а також його структура, адже залучений у діяльність підприємства капітал частково є власним (тобто таким, що формується та забезпечується власниками), а частково позиковим, є надзвичайно важливим елементом, що є об'єктом управління, в тому числі й об'єктом обліку та аналітичних досліджень.

Сам термін «капітал» (французькою або англійською *capital*) походить від латинського слова *capitalis*, що на українську мову може бути перекладе як головний або основний.

Дослідження та еволюція поглядів на сутність капіталу як соціально-економічної категорії є практично повторенням розвитку економічної науки. Вважається, що вперше змістовне визначення «капіталу» надав засновник

класичної економічної політичної економії Адам Сміт, який охарактеризував капітал як «сукупність тих запасів, від яких очікується одержання прибутку та які використовуються для подальшого виробництва продукції» [54, с. 141]. Не менш відомим є надзвичайно часто цитоване визначення німецького вченого та громадського діяча Карла Маркса, за яким «капітал є самозростаючою вартістю, що приносить додаткову вартість» [32, с. 126]. Коментуючи це визначення, варто підкреслити той факт, що «капітал не є річчю, а є певними суспільними економічними відносинами, що ґрунтуються на виробництві найманими працівниками додаткової вартості» [3, с. 29].

Безумовно наведені вище визначення капіталу не є єдиними можливими варіантами ідентифікації даної економічної категорії. В сучасній економічній літературі наявні й інші, розлогі та не дуже, варіанти ідентифікації даної економічної категорії, що акцентують увагу на різних її аспектах.

Так, А.А. Благотін, Л.Ш. Лозовський, Б.А. Райберг звертають особливу увагу на те, що характеризувати капітал можна як в широкому сенсі, так й більш вузько, стверджуючи, що «в широкому сенсі це все те, що здатне приносити дохід, або резерви, створені людьми для виробництва товарів і послуг. В більш вузькому сенсі це вкладене у справу, працююче джерело доходу у вигляді засобів виробництва (фізичний капітал)» [2, с. 133].

Економічний словник А.Н. Азріліяна подає розлогі перелік варіантів ідентифікації капіталу як економічної категорії, відповідно до якого «капітал:

- вартість , що приносить додаткову вартість;
- загальна сума активів будь-якого особи за мінусом її зобов'язань;
- виражена у грошових одиницях доля участі в активах підприємства за мінусом зобов'язань учасників, інакше кажучи, в термінах прийнятих за кордоном це остаточний інтерес у активах юридичної особи, що залишається за мінусом пасивів;
- у економічній теорії фактор виробництва, зазвичай представлений машинами, обладнанням і виробничими приміщеннями (фізичний капітал) і

грошовими коштами (фінансовий капітал);

– капітальні вкладення матеріальних і грошових коштів в економіку, виробництво» [1, с. 332].

А. Маршалл у відомій праці «Принципи економічної науки» визначає капітал як «сукупність засобів виробництва, що формують його подальшу передумову. Головна властивість капіталу – генерація доходу в залежності від продуктивності факторів виробництва та їх відносній рідкості» [33, с. 72]. Дж. Мейнард Кейнс характеризує капіталу як «таке багатство, яке здатне приносити дохід. Капітал формується з багатства за умови перевищення доходу над банківським відсотком» [21, с. 141].

За визначенням сучасних американських вчених-економістів С.Л. Брю і К.Р. Макконнелла капіталом це «створені людиною ресурси, які використовуються для виробництва товарів і послуг; товари, які безпосередньо не задовольняються потреб людини; інвестиційні товари, засоби виробництва» [8, с. 388].

В площині економіки підприємства у вітчизняній економічній літературі прийнято ідентифікувати капітал як певну суму, що необхідна для ведення підприємницької діяльності. Так, О.О. Гетьман і В.М. Шаповал зазначають, що «під капіталом розуміють суму коштів, необхідних для започаткування та здійснення будь-якої підприємницької діяльності (бізнес-процесів)» [16, с. 227]. С.Ф. Покропивний наводить у підручнику визначення, за яким «капітал у буквальному розумінні означає головну суму коштів, необхідних для започаткування та здійснення виробництва (діяльності)» [44, с. 100]. Л.І. Шваб вказує, що «під капіталом слід розуміти суму коштів, необхідну для започаткування та здійснення виробництва (діяльності)» і додає, що «власник капіталу, купуючи на ринку товари – робочу сили й засоби виробництва, поєднує їх у процесі праці й після реалізації створеної продукції (наданих послуг) одержує більшу вартість, ніж була ним авансована» [63, с. 109].

Як таке, що заслуговує на увагу, наведемо також визначення капіталу

за І.О. Бланком, у відповідності до якого «капітал представляє собою накоплений шляхом заощадження запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, що залучається його власниками у економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу» [4, с. 12].

Цікавим є також визначення вітчизняного вченого-економіста О.А. Сьомченкова, за яким «капітал – це сукупність матеріальних і нематеріальних активів, а також фінансових інструментів, сформована в результаті діяльності підприємства, використовувана в інвестиційних процесах за участю підприємства з метою досягнення основних цілей його існування» [55, с. 376]. Саме таке визначення формує О.А. Сьомченков за результатами власного дослідження соціально-економічної сутності категорії «капітал», а також додає, «що капітал у сучасному глобальному значенні – це усвідомлений, організований процес динамічної трансформації одних форм (далеко не завжди матеріальних) в інші з кінцевою метою збільшення їхньої грошової оцінки» [55, с. 376].

Сучасне розуміння капіталу як економічної категорії тісно пов'язане із визнанням капіталу одним з необхідних факторів виробництва. Накопичені економічні блага, що являють собою всі форми капіталу, є залученими або можуть бути залучені до господарської підприємницької діяльності. Капітал, що «використовується в процесі виробництва товарів та послуг разом з іншими виробничими ресурсами, характеризується в економічній теорії як «фактор виробництва», під яким розуміють економічний ресурс, залучений у виробничий процес та здійснюючий визначний вплив на результати виробництва» [18, с. 68].

І.О. Бланк відокремлює такі основні характеристики капіталу як фактора виробництва:

- комплексність використання;
- вторинність формування;
- опосередкована роль в системі факторів виробництва;

– продуктивність капіталу, що визначається як відношення результату виробничої діяльності до суми застосованого капіталу [4, С. 18-21].

Варто зазначити, що в процесі господарської підприємницької діяльності капітал не є самодостатнім фактором виробництва, адже він використовується у комплексі з іншими виробничими ресурсами – факторами виробництва. До основних факторів виробництва слід також віднести працю (труд, трудові ресурси), а також землю та інші природні ресурси. Поєднання капіталу як фактору виробництва з трудом як фактором виробництва є основою будь-якої виробничої діяльності.

У системі основних факторів виробництва праця та природні ресурси (в тому числі земля) виступають як первинні, тобто такі, що первісно існували як незалежні фактори, в той час як капітал є похідним фактором виробництва. Така характерна особливість капіталу пояснюється тим, що для формування капіталу як виробничого ресурсу необхідне первісне використання первинних факторів виробництва. Для виробництва товарів і послуг капітал спочатку має прийняти реальну виробничу форму, а вже потім може бути використаний як фактор виробництва. Йдеться іншими словами про те, що «капітал, що використовується як фактор виробництва на відміну від інших факторів виробництва є породженням самої економічної системи» [3, с. 142]. Економічна природа капіталу як вторинного фактора виробництва схематично представлена на рис. 1.1.

В загальному комплексі факторів виробництва капітал фактично поєднує всі фактори виробництва і таким чином забезпечує здійснення виробничого процесу. За рахунок грошового капіталу, що інвестується у виробничу діяльність, залучаються необхідні інформаційні та природні ресурси, капітальні товари у формі засобів праці, а також оплачується праця найманих працівників, завдяки чому мобілізується труд як фактор виробництва. Реальний капітал, передусім у формі засобів праці, забезпечує ефективне використання інших факторів виробництва у виробничому процесі.

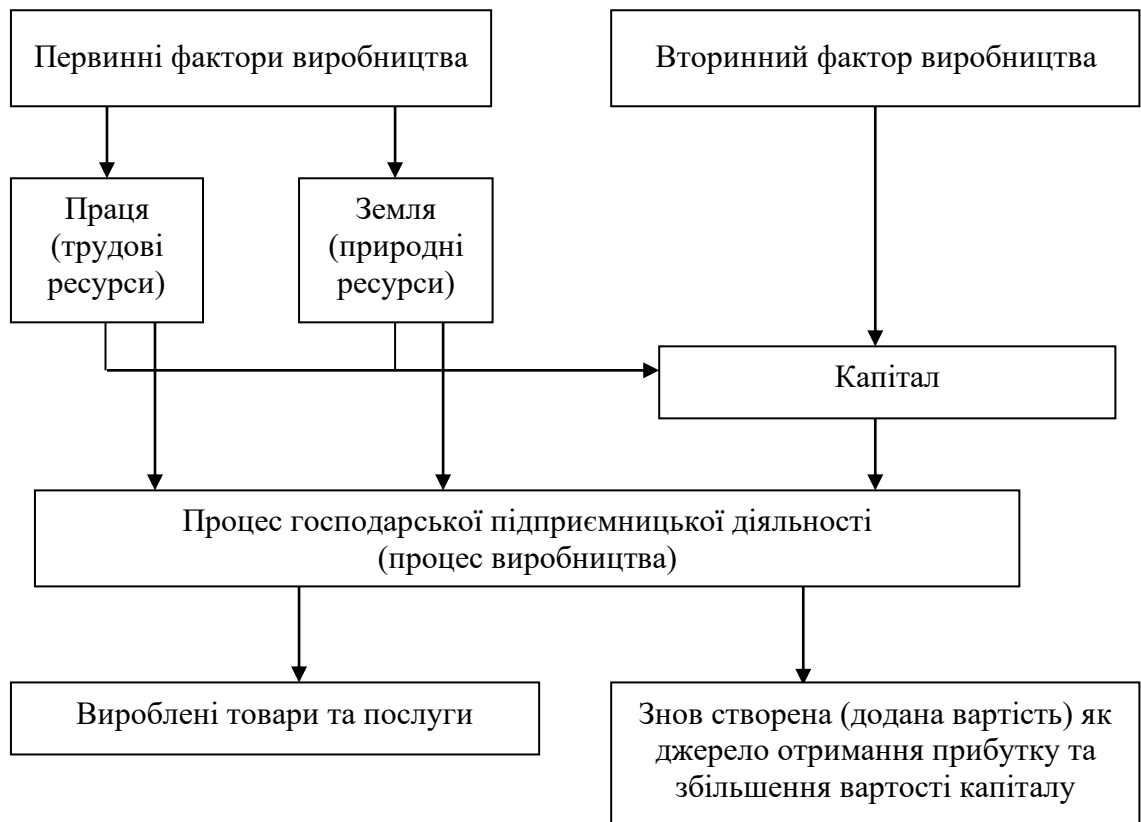

Рис. 1.1 Економічна природа капіталу як вторинного фактору виробництва

Функціонуючий капітал в процесі свого використання знаходиться в постійному русі як у рамках діяльності окремих суб'єктів господарювання, так і в економічній системі країни в цілому. Такий рух капіталу у економічному процесі супроводжується постійним видозміненням його форм. Процес такого постійного руху характеризується в економічній теорії терміном оборот капіталу. Під оборотом капіталу розуміють «процес безперервного руху капіталу в економічній системі, що супроводжується послідовним перетворенням однієї його форми в іншу» [3, с. 118].

Дослідженню обороту капіталу в процесі його використання присвячені роботи багатьох економістів різних шкіл. Найбільший вклад у розвиток теорії даного питання внесли А. Сміт, Д. Рикардо, К. Маркс, Бем-Баверк, Дж. Кейнс, Дж. Хікс, К. Віксель [4, с. 36]. Ці дослідження виявили основні характеристики економічної сутності категорії «оборот капіталу», які отримали певний розвиток на сучасному етапі.

Як економічна категорія, що активно використовується у сучасній господарській практиці, оборот капіталу характеризується за Ф. Юджином Бригхэмом основними особливостями:

- оборот капіталу є важливою умовою його функціонування в економічній системі, адже саме оборот забезпечує постійне генерування доходу або збільшення вартості капіталу;

- оборот капіталу як процес постійного його руху характеризується певними циклами, що повторюються;

- капітал, що використовується у виробничому процесі (як фактор виробництва), на протязі свого кругообороту функціонує в трьох основних формах – грошовій, виробничій і товарній [7, С. 36-37].

Таким чином, розглядаючи сутність капіталу як економічної категорії слід зважати на те, що кругооборот або рух є одним з принципових елементів сутності капіталу, адже лише вартість, що приносить додаткову вартість, може бути визначена як капітал, а збільшитися капітал може лише в наслідок певний дій, змін, перетворень, тобто в процесі руху, здійснюючи кругооборот.

Підсумовуючи питання визначення економічної сутності капіталу варто навести думку про те, що «точного визначення цього терміну за всю історію економічних вчень нікому не вдалось дати» [27, с. 102]. В той же час автори наведеної цитати – П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк – дають достатньо цікаве власне визначення, за яким «капітал, з одного боку, – це сукупність ресурсів, яка володіє потенціалом приносити економічні вигоди, а з іншого – це:

- виробничі відносини (основний та оборотний капітал);

- відношення власності (власний та залучений капітал)» [27, с. 102].

Показово, що наведене визначення поєднує різні аспекти економічної природи капіталу, а також формує певне підґрунтя для класифікації капіталу.

Дослідження сутності будь-якої економічної категорії зазвичай не може бути визнано ґрунтовним без розгляду питання класифікації.

Звичайно класифікувати капітал можна за дуже різноманітними класифікаційними ознаками, що підкреслює складність та багатогранність даної економічної категорії. В той же час найбільш важливими класифікаційними ознаками, що мають суттєве значення у розкритті економічної природи капіталу, варто визнати класифікаційні ознаки як напрямок авансування, механізм використання та відновлення, а також джерело формування. Класифікаційна схема капіталу за вищезазначеними класифікаційними ознаками представлена на рис. 1.2. (складено за джерелами [4, С. 35-36; 7, С. 85-87; 18, с. 69; 22, с. 11; 31, с. 235]).

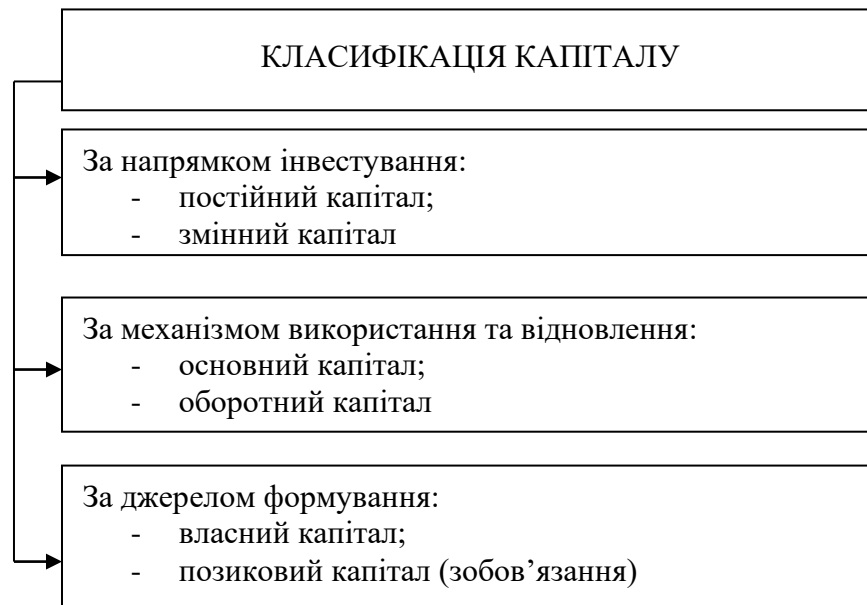

Рис. 2.2 Класифікація капіталу за основними ознаками

Розглянемо основні види капіталу, що виокремлюються за логікою зазначених класифікаційних ознак.

Так, постійним капіталом вважається та частина капіталу, що авансується у придбання засобів виробництва (обладнання, сировини, матеріалів тощо), а змінним капіталом – частина капіталу, що авансується на оплату праці найманих працівників, тобто на залучення робочого сили. Класифікація капіталу на постійний та змінний ще з часів економічних досліджень К. Маркса вважається принциповою для розуміння природи

формування додаткової вартості, прибутку та відповідного зростання капіталу. Так, «постійний капітал в процесі виробництва не змінює своєї вартості», а «вартість капіталу, авансованого на придбання робочої сили, в процесі створення нової вартості не лише відновлює свій вартісний еквівалент, а й збільшується на величину додаткової вартості» [25, С. 29-30].

За механізмом використання та відновлення капітал прийнято класифікувати на основний та оборотний. Така класифікація має велике значення в процесі управління будь-якою підприємницькою діяльністю або підприємством, адже невід'ємною складовою такого управління є управління витратами, їх планування, облік, контроль та аналіз.

Так, основний капітал – це капітал, що обертається протягом кількох періодів виробництва (виробничих циклів). Авансуються такі кошти на придбання засобів праці або мовою бухгалтерського обліку на придбання необоротних активів, серед яких передусім слід згадати основні засоби.

За своєю економічною суттю основні засоби можуть бути ідентифіковані як «матеріальні активи багаторазового використання, які в процесі експлуатації не змінюють своєї натурально-речової форми, втрачають споживчі властивості поступово, а термін їх експлуатації перевищує один рік» [53, с. 13]. Відповідно до визначення Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» основними засобами як об'єктом обліку визнаються основні засоби «матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [45]. Принциповою відмінністю основних засобів є те, що їх вартість переноситься до собівартості продукції, робіт, послуг або в адміністративні витрати, витрати на збут частинами у формі амортизаційних відрахувань.

Оборотний капітал визнаються кошти, що авансуються на придбання

предметів праці (сировини, матеріалів, товарів) та оплати праці найманих працівників і відповідно повертається після кожного окремого циклу виробництва.

Така класифікація має принципове значення щодо управління витратами. Кошти оборотного капіталу повністю переносяться на кінцевий продукт протягом одного виробничого циклу, в кінці якого повністю відтворюється в цьому продукті. Що ж стосується основного капіталу, вартість відповідних коштів переноситься на кінцевий продукт (відтворюється в ньому) частинами протягом тривалого строку за допомогою механізму амортизації. «Протягом одного обороту основного капіталу (від моменту вкладення грошових коштів у придбання основних активів до їх відтворення) оборотний капітал здійснює безліч оборотів» [25, с. 102].

Поширеною є також класифікація капіталу на власний та позиковий, адже вона має принципове значення як в процесі організації та здійснення бухгалтерського обліку, так й при здійсненні дослідження фінансового стану підприємства, у тому числі його фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності.

Власний капітал підприємства – це капітал, сформований його власниками, який також можна трактувати як формальну заборгованість підприємства як окремої юридичної та економічної одиниці перед його власниками. Основними складовими власного капіталу підприємства є статутний капітал, нерозподілений прибуток, що тимчасово залучений як джерело фінансування підприємницької діяльності, додатковий капітал і резервний капітал підприємства.

Позиковий капітал – це капітал, залучений в якості джерела фінансування на умовах кредитування, а також кошти кредиторської заборгованості, що також тимчасово залучені у якості джерела фінансування. Такі кошти кредиторської заборгованості можуть бути залучені як на умовах платності, так і безоплатно, якщо йдеться про поточну заборгованість з оплати праці, заборгованість перед бюджетом за податками, заборгованість

за страхуванням тощо.

Дослідження власного та позикового капіталу може бути також проведене в системі бухгалтерського обліку, коли капітал підприємства як такий визнається джерелом формування активів, що знаходяться у власності підприємства. Одним з основних принципів, на яких методологічно ґрунтується сучасний бухгалтерський облік, є принцип подвійного запису. Логічним втіленням даного принципу є рівність між сукупною вартістю активів підприємства та джерел формування таких активів на будь-яку дату. Оформлену відповідним чином таку рівність прийнято називати балансом підприємства. Відповідно в системі координат бухгалтерського обліку всі активи, що належать підприємству, об'єктивно мають джерело формування. Частина таких активів сформовані за рахунок позикових джерел – позикового капіталу. Всі інші активи фактично належать власникам даного підприємства і таким чином сформовані за рахунок власного капіталу. Таким чином, власний капітал можна трактувати як частину в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Саме сума власного капіталу повернеться власникам, якщо останні приймуть рішення щодо ліквідації підприємства. В цілому ж в системі бухгалтерського обліку капітал сприймається як джерела формування господарських засобів (активів), якими визнаються «фінансові ресурси, за рахунок яких підприємством сформовані його господарські засоби» [53, с. 15].

Класифікація капіталу та власний та позиковий, тобто зобов'язання, має принципове значення як на рівні бухгалтерського обліку, так й на рівні фінансового і економічного аналізу, адже структура капіталу щодо власних коштів та зобов'язань визначає рівень фінансової стійкості підприємства.

Розглянуті таким чином основні класифікаційні ознаки капіталу не є вичерпними. Так, І.О. Бланк наводить набагато більш розлогу класифікацію капіталу, що представлена на рис. 1.3.

Розкриття економічної сутності капіталу може бути доповнене дослідженням його основних функцій. В економічній літературі відсутня

єдина думка щодо виокремлення функцій капіталу, хоча досліджується дане питання активно.

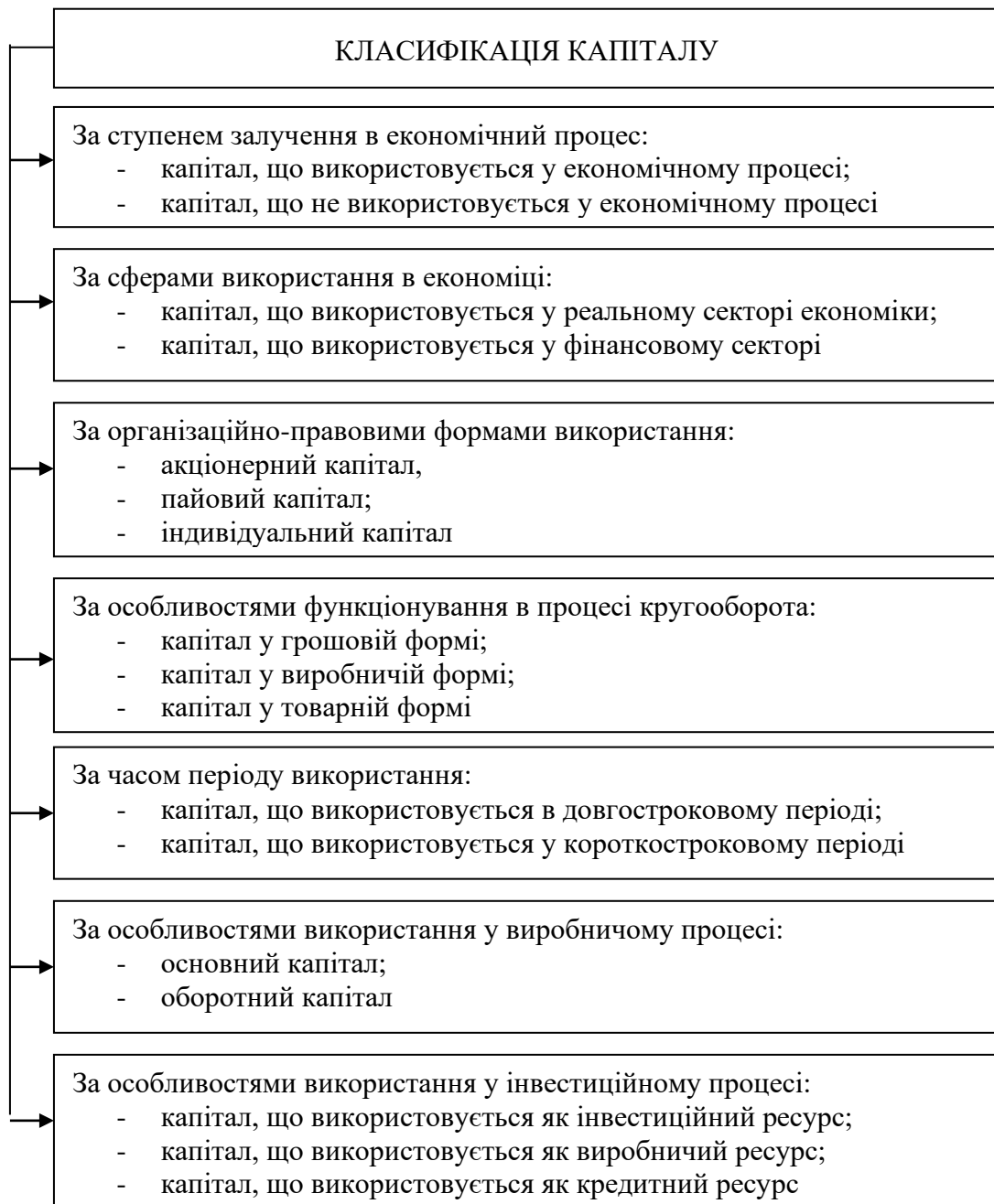

Рис. 1.3 Розгорнута класифікація капіталу [4, с. 58]

Так, С.П. Прасолова, О.С. Вовченко обмежуються виокремленням трьох функцій капіталу – захисної, оперативної та регулятивної [50, с. 71]. П.В. Круш, Д.О. Мастюк зазначають такі функції капіталу як стартова,

гарантійна, захисна, регулювання та репрезентування [28, С. 331-332]. У дослідженні Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорної представлені такі функції капіталу як фінансова функція, виробнича функція, функція відтворення, функція накопичення, функція інвестування, функція вартісної оцінки [26, С. 141-142]. О.О. Терещенко презентує широкий перелік функцій капіталу, який включає такі функції як заснування, відповідальності, захисту, фінансування та ліквідності, управління дивідендами, розподілу майна, управління та контролю, а також так звану рекламну функцію [56, с. 35].

В таблиці 1.1. представлені основні функції капіталу із їх короткою характеристикою, систематизовані в межах виконаного дослідження.

Таблиця 1.1

Характеристика основних функцій капіталу підприємства

Функція капіталу	Характеристика функції капіталу
Функція заснування	Капітал є обов'язковою складовою початку будь-якої підприємницької господарської справи; первісний капітал підприємства формують власники підприємства під час його створення та реєстрації
Функція відповідальності та захисту	Капітал підприємства забезпечує його фінансову стійкість та платоспроможність; власний капітал підприємства є певною гарантією для кредиторів щодо виконання підприємством його зобов'язань, відповідно розмір і структура капіталу впливають на розмір збитків, які здатне понести підприємство у критичній ситуації
Функція управління та контролю	Інвестування капіталу забезпечує власникам можливість управління підприємством, визначення його керівництва, а також можливість приймати рішення щодо розподілу прибутку та управління майном підприємства

Підсумовуючи дослідження економічної сутності капіталу, варто навести цікаву думку В.О. Кучменка, який зазначає, «що «капітал» використовується по відношенню, як до джерел коштів, так і до активів. Характеризуючи джерела, говорять про «пасивний капітал», підрозділяючи його на власний і залучений (позиковий), а характеризуючи активи – про «активний капітал», підрозділяючи його на основний і оборотний» [29, с. 235]. Далі наше дослідження буде продовжене розглядом питань щодо так

званого «пасивного капіталу», а саме дослідженням природи власного капіталу та зобов'язань.

1.2 Характеристика власних джерел формування активів підприємства

Активи, що належать підприємству, сформовані за рахунок певних джерел формування, тобто капіталу, що у свою чергу складається з власного капіталу і зобов'язань.

Саме власний капітал або власні джерела формування активів можна вважати фінансовим підґрунтям існування та функціонування підприємства, адже підприємство, що сформоване виключно за рахунок позикового капіталу, відрізнялось би виключною фінансовою нестабільністю і мало би стовідсотково контролюватися не власниками, а кредиторами.

У нормативних документах та економічних дослідженнях наявні різні визначення власного капіталу, які підкреслюють різні аспекти ідентифікації даної економічної категорії.

Так, за визначенням Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» «власний капітал – різниця між активами та зобов'язаннями підприємства» [35]. Л.І. Шваб характеризує власний капітал як «власні джерела фінансування підприємства, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку» [63, с. 111]. П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк наводять таке визначення: «власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які внесені його засновниками (учасниками), або суми реінвестованого чистого прибутку, нагромаджені протягом строку існування підприємства, а також дарчий капітал» [27, с. 102].

У науковій статті Н.М. Воськало представлено авторське визначення

власного капіталу, за яким «це сукупність ресурсів, що потенційно можуть використовуватися в господарській діяльності підприємства, внесені акціонерами та засновниками чи накопичені в процесі діяльності (за рахунок власних і використання залучених джерел) і перебувають в його обороті без зазначення терміну повернення» [14, с. 107]. В.В. Гавриленко і Ю.В. Звенякіна формують характеристику власного капіталу, згідно із якою «власний капітал являє собою загальну вартість засобів, отриманих від засновників у різній формі з повною передачею права власності на ці засоби підприємству або залишених засновниками на підприємстві, а також отриманих у процесі діяльності підприємства. Складові власного капіталу відображають суму, яку власники передали в розпорядження підприємства як внески, або залишки у формі нерозподіленого прибутку, або суму підприємство одержало у своє розпорядження зі сторони без повернення від інших юридичних та фізичних осіб» [15, с. 48].

Підсумовуючи наведені визначення, слід зазначити, що ідентифікуючи власний капітал, слід зважати на економічну та юридичну сторону його сутності. Перша, економічна, полягає у здатності власного капіталу бути джерелом фінансування активів (ресурсів) підприємства і у його здатності до збільшення за рахунок отриманого прибутку. Юридична сутність власного капіталу проявляється в тому, що належить власний капітал підприємству без визначеного терміну повернення, а контролювати його зміни, розподіл тощо мають право лише власники даного підприємства.

Трактування власного капіталу як суми чистих активів підприємства (тобто активів за мінусом зобов'язань) є надзвичайно важливим як з точки зору економіки підприємства в цілому, так і з точки зору бухгалтерського обліку як такого. Основою такого розуміння є принцип подвійного запису, у відповідності до якого визнається рівність між загальною вартістю активів підприємства і сукупністю джерел формування таких активів. У момент створення підприємства його власний стартовий капітал втілюється у активи, і являє собою вартість майна підприємства. За таких умов активи

дорівнюються власному капіталу. Здійснюючи господарську діяльність, підприємство неминуче використовує позикові кошти, тобто визнаються зобов'язання. Боргові зобов'язання підтверджують права кредиторів, за якими підприємство відповідає власними активами, і мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників. Відповідно власний капітал підприємства визначається як різниця між вартістю його майна (активами) та борговими зобов'язаннями.

Як вже зазначалось, власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, бо виконує такі основні функції:

- довгострокового фінансування господарської діяльності – перебуває у розпорядженні підприємства необмежений час;

- відповідальності й захисту прав кредиторів – відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;

- компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатися за рахунок власного капіталу;

- кредитоспроможності – при наданні кредиту, за інших рівних умов перевага надається підприємствам із меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом;

- фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикованих інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;

- самостійності та влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності й впливу його власників на підприємство;

- розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату і майна при ліквідації підприємства [63, С. 110-111].

Власний капітал підприємства формується двома основними шляхами.

Першим є передача власниками (акціонерами, учасниками) певних активів у власність підприємства, іншим – накопичення суми прибутку, отриманого підприємством і нерозподіленого між його власниками (акціонерами, учасниками). Класифікація власного капіталу, що може бути виконана за різними класифікаційними ознаками, представлена в таблиці 1.2. (складена за джерелами [7, с. 338; 14, С. 104-105; 49, С. 54-55; 64, с. 224]).

Таблиця 1.2

Класифікація власного капіталу підприємства

Класифікаційна ознака	Види власного капіталу
Елементи фінансової звітності	- статутний капітал; - пайовий капітал; - нерозподілені прибутки; - додатковий капітал; - резервний капітал; - вилучений капітал
Ступень фіксації	- зареєстрований капітал; - нерезеєстрований капітал; - капітал з фіксованим розміром
Форма формування	- інвестований капітал; - нерозподілений прибуток; - подарований капітал
Вид виникнення	- капітал, вкладений власниками; - капітал, сформований у процесі роботи; - інший капітал, не вкладений власниками
За типом персоніфікації	- персоніфікований капітал; - неперсоніфікований капітал

Основними складовими власного капіталу, що заслуговують на окремий розгляд, є насамперед статутний капітал, капітал у формі нерозподіленого прибутку, додатковий капітал і резервний капітал.

Статутний капітал є первісним джерелом інвестування та формування активів підприємства. Розмір статутного капіталу фіксується статутом підприємства та підлягає реєстрації у реєстрі юридичних осіб. В процесі функціонування підприємства статутний капітал може змінюватися – збільшуватися або зменшуватися, що знаходиться у компетенції власників (учасників, акціонерів) підприємства. З юридичної точки зору статутний капітал регулює відносини власності і права щодо управління підприємством

та розподілу його доходів. Прийняття рішень, розподіл доходів і майна у випадку ліквідації підприємства здійснюється власниками пропорційно відповідним долям статутного капіталу.

Формування статутного капіталу здійснюється шляхом передачі засновниками майна, що належить їм на правах власності, підприємству. Відповідно до ст. 115 Цивільного кодексу України «вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці» [62].

За переліком, сформованим Ю. Ільницьким на підставі норм чинного законодавства, статутний капітал підприємства може бути сформований такими видами майна:

а) майно у речовій формі:

- 1) грошові кошти у національній та іноземній валюті;
- 2) нерухоме майно: будинки, квартири, споруди, земельні ділянки, інші об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни їх призначення;
- 3) рухоме майно: обладнання, сировина, продукція, тварини, транспортні засоби, техніка, меблі, інші матеріальні цінності, які можна вільно переміщувати у просторі;
- 4) цінні папери: акції, облігації, ощадні, інвестиційні сертифікати тощо.

б) майнові права:

- 1) корпоративні права: частка (її частина) в статутному капіталі іншого суб'єкта (якщо учасники вносять до статутного капіталу господарського товариства частку, якою він володіє в іншому

господарському товаристві, то внаслідок цього в останньому відбувається зміна складу учасників);

2) речові права: права користування будинками, спорудами, приміщеннями, транспортними засобами, природними ресурсами;

3) права на об'єкти інтелектуальної власності: майнові права на торгові марки, винаходи, корисні моделі, комп'ютерні програми, інші об'єкти, визначені законом;

4) зобов'язані права: права вимоги учасника до іншого суб'єкта (унаслідок цього внеску змінюється кредитор у зобов'язанні, тобто замість учасника, що вніс у статутний капітал право вимоги, кредитором стає господарське товариство, до якого перейшло право вимоги [20, С. 3-4].

Наступною важливою складовою власного капіталу підприємства є нерозподілений прибуток, тобто прибуток, отриманий підприємством, який на даний час ще не розподілений між власниками (учасниками, акціонерами) підприємства.

Досліджуючи природу нерозподіленого прибутку як джерела формування господарських засобів слід сказати, що метою функціонування будь-якого підприємства як суб'єкту підприємницької діяльності є саме збільшення власного капіталу за рахунок отримання прибутку. За своєю економічною природою, прибуток є сумою збільшення власного капіталу в наслідок господарської діяльності підприємства за умови, що доходи перевищують витрати.

За визначенням Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» прибутком визнається «сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати» [35]. Цим же нормативним документом доходи трактуються як «збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу

за рахунок внесків власників) за звітний період» [35], а витрати як «зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) за звітний період» [35].

Порядок формування прибутку як джерела формування активів полягає в тому, що за умови функціонування підприємства із позитивним фінансовим результатом (тобто за умови, що доходи перевищують витрати) загальна сума активів підприємства збільшується, а зобов'язання ні, відповідно джерелом формування таких додаткових активів є нерозподілений прибуток. Спрощена (умовна) схема формування прибутку як складової власного капіталу підприємства представлена на рис. 1.4.

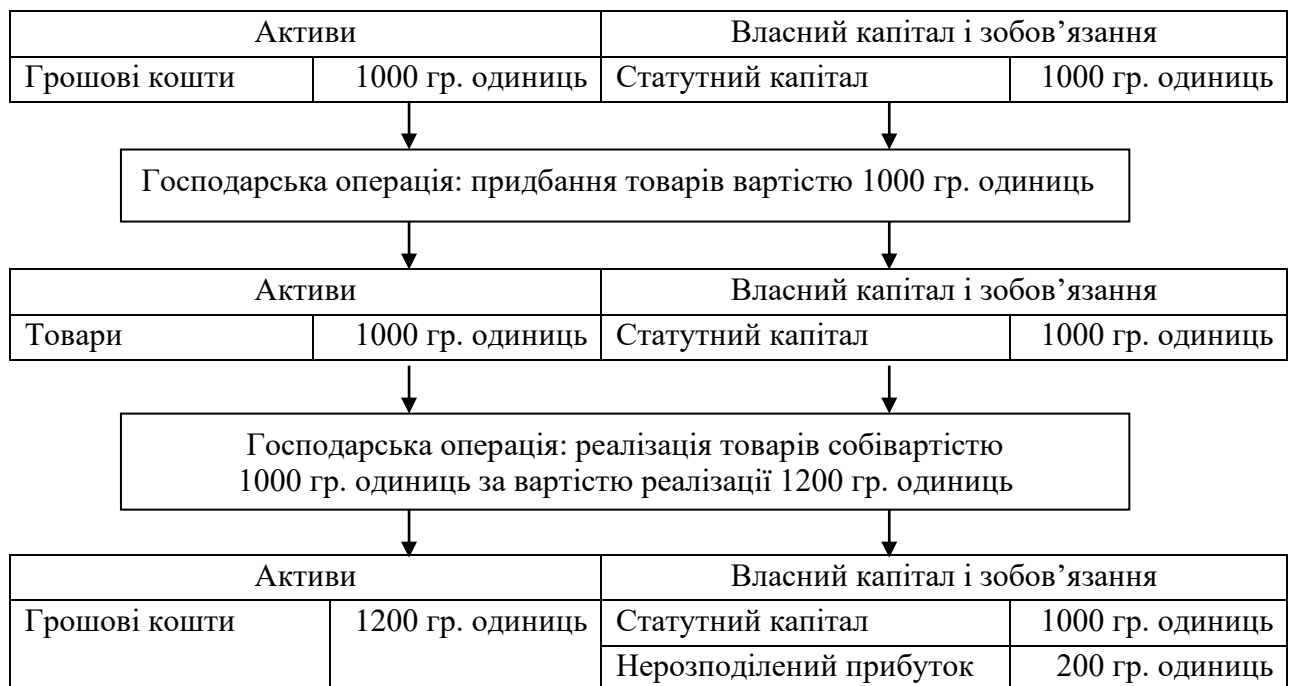

Рис. 1.4 Схема формування прибутку як складової власного капіталу

Як джерело формування господарських засобів нерозподілений прибуток можна трактувати як певну заборгованість підприємства перед його власниками (учасниками, акціонерами), адже вони на певний строк дозволяють підприємству кошти даної складової власного капіталу,

відмовляючись від дивідендів, джерелом виплати яких є прибуток.

Чистий прибуток є джерелом виплати дивідендів власникам підприємства. Та частина прибутку, що не розподіляється між учасниками у формі дивідендів, залишається таким чином на розвиток підприємства і є джерелом фінансування збільшення оборотних коштів або капітальних інвестицій підприємства. За рішенням власників підприємства на суму таких коштів може бути збільшений статний капітал або сформований резервний капітал, окрім того сума може залишитися на балансі підприємства як нерозподілений прибуток. У будь-якому разі, якщо певна сума прибутку не розподілена між власниками, то вона залишається на розвиток підприємства і визнається частиною власного капіталу.

Слід також зазначити, що якщо за певний період доходи підприємства є меншими за його витрати, то підприємство вимушене визнавати збитки як фінансовий результат своєї діяльності. Непокриті збитки зменшують власний капітал підприємства.

Додатковий капітал підприємства є частиною власного капіталу, що формується за рахунок емісійного доходу, суми дооцінки необоротних активів, на суми вартості активів, що були безоплатно отримані підприємством, а також на суми інших вкладів власників (учасників, засновників) без оголошення збільшення статутного капіталу.

Резервний капітал – це сума резервів, створених відповідно до норм чинного законодавства і установчих документів підприємства за рахунок нерозподіленого прибутку.

Відповідно до норм статті 14 Закону України від 19.09.1991. № 1576-ХІІ «Про господарські товариства» «у товаристві створюється резервний (страховий) фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу, а також інші фонди, передбачені законодавством України або установчими документами товариства. Розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) фонду передбачається установчими документами, але не може бути меншим

5 відсотків суми чистого прибутку» [52]. Резервний капітал підприємства може бути використаний на покриття збитків, а також на виплату дивідендів, у тому числі за привілейованими акціями.

Порядок надання у інформації щодо складових власного капіталу, передбачений формами фінансової звітності, представлений в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Складові власного капіталу у формах фінансової звітності

Форма звітності та нормативний документ, згідно з яким вона формується	Розділ I. Власний капітал	Коди рядків
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Зареєстрований капітал	1400
	Капітал в дооцінках	1405
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [35] (чинний для великих та середніх підприємств)	Додатковий капітал	1410
	Резервний капітал	1415
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420
	Неоплачений капітал	1425
	Вилучений капітал	1430
	Зареєстрований (пайовий) капітал	1400
Фінансова звітність малого підприємства (баланс 1-м) Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» [36] (чинний для малих підприємств)	Додатковий капітал	1410
	Резервний капітал	1415
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420
	Неоплачений капітал	1425
	Капітал	1400
Фінансова звітність мікропідприємства (баланс 1-мс) Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» [36] (чинний для мікропідприємств, платників єдиного податку та непідприємницьких товариств)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420

Інформація звітності щодо власного капіталу може також містити такі складові як неоплачений капітал і вилучений капітал. Достатньо часто ці

категорії називають видами власного капіталу, але в даному випадку слід мати на увазі, що йдеться не про капітал як такий, а про суми, на які власний капітал, несформований або зменшений. Так, неоплачений капітал є сумою заборгованості власників (учасників, акціонерів) за вкладами до статутного капіталу, а вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його акціонерів або учасників. Суми неоплаченого і вилученого капіталу підлягають вирахуванню при визначенні загальної суми власного капіталу.

1.3 Ідентифікація, класифікація та управління кредиторською заборгованістю

Ситуація, коли активи підприємства повністю сформовані за рахунок власних фінансових джерел, тобто власного капіталу, є скоріше винятком, ніж правило господарської діяльності підприємства. Прикладом такої ситуації може бути знов створене підприємство, коли власники вже внесли певні активи й таким чином сформували статутний капітал, але фактично господарська діяльність ще не здійснюється.

Що стосується активів вже працюючого підприємства, то джерелами формування активів такого підприємства є як власний капітал, так і зобов'язання. Залучення зобов'язань або кредиторської заборгованості до джерел формування господарських засобів можна пояснити двома аспектами. По-перше, будь-яке підприємство намагається розширити свою господарську діяльність, залучити до обороту більше активів і отримати більший прибуток. Власний капітал є обмеженим і підприємства намагаються залучити також позикові кошти для розширення господарської діяльності. Позикові кошти, передусім кредити банків, залучаються на платній основі, але якщо підприємницька діяльність є прибутковою і достатньо рентабельною, то

залучивши позикові кошти, підприємство має змогу не лише сплатити відсоток за позиковим капіталом, а й отримати додатковий дохід від залучення позикових коштів. По-друге, сучасні розрахунки в більшості випадків здійснюються таким чином, що періодично виникає заборгованість між учасниками розрахунків, яка з часом погашається. Розрахунки із постачальниками з одного боку і покупцями з іншого боку в переважній більшості випадків передбачають формування дебіторської та кредиторської заборгованості. Пояснюється це розвитком кредитних відносин у сфері підприємницької діяльності. Окрім того діяльність сучасних підприємств організована таким чином, що періодично виникає заборгованість перед найманими працівниками з оплати праці, перед бюджетом з податків та інших обов'язкових платежів, перед фондами соціального страхування з єдиного соціального внеску. Така заборгованість перед іншими особами, тобто кредиторська заборгованість, в обліку боржника сприймається як джерело формування господарських засобів (активів).

Максимально коротко кредиторська заборгованість може бути ідентифікована як заборгованість даного підприємства перед іншими особами або як визнана необхідність сплати певних коштів іншій особі у встановлені терміни. Таких інших осіб прийнято називати кредиторами. Варто зазначити, що кредиторами підприємства можуть бути фізичні особи, інші юридичні особи, а також держава та місцеві органи самоврядування в особі бюджетів та державних цільових фондів.

Досліджуючи питання економічної природи кредиторської заборгованості, доцільно навести цитату, яка наявна у науковій праці В. Бугая і Н. Головки, а саме «С.І. Корецький у 1926 році дав таке тлумачення: «Взаємовідносини двох осіб, що укладають угоду, можна подати латинськими термінами: «дебет» (винен) і «кредит» (вірити комусь). Так у разі, коли особа, яка позичає комусь кошти, вірить – це кредит, і тоді вона іменується кредитором, особа ж, яка одержує позику, стає винною – це дебет, і тоді вона іменується дебітором» [10, с. 61]. Таким чином, розглядаючи

природу кредиторської заборгованості слід звернути увагу на те, що у таких розрахунково-кредитних відносинах завжди наявні дві сторони – кредитор і боржник (дебітор) і відповідно кредиторська заборгованість, що наявна в обліку боржника, з іншого боку представлена в обліку кредитора як дебіторська заборгованість такого боржника.

Економічна природа кредиторської заборгованості активно досліджується багатьма науковцями. У таблиці 1.4. систематизовані визначення кредиторської заборгованості, представлені в економічній науковій та навчальній літературі.

Ідентифікація кредиторської заборгованості тісно пов'язана із іншою економічною категорією – зобов'язаннями, причому достатньо часто наявне фактичне ототожнення даних економічних категорій.

Так, статтею 509 Цивільного кодексу України передбачено, що «зобов'язанням є правовідношенням, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку» [62].

Визначення, що передбачене статтею 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» характеризує зобов'язання як «заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [51].

Наведені визначення фактично ототожнює поняття «зобов'язання» і «кредиторська заборгованість», за винятком негативних зобов'язань, які варто визнати кредиторською заборгованістю. Але дещо іншою є позиція міжнародних документів. Так, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» передбачає існування таких видів зобов'язань, як умовні зобов'язання та забезпечення.

Ідентифікація економічної категорії «кредиторська заборгованість» в
наукових дослідженнях

Визначення	Автор та джерело
Кредиторська заборгованість – форма розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати).	Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька [12, с. 387]
Кредиторська заборгованість – це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо.	І.О. Бланк [3, с. 162]
Кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит.	С.Ф. Голов, В.М. Костюченко [17, с. 320]
Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк.	Г.О. Партин, А.Г. Загородній [40, с. 112]
Кредиторська заборгованість – грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені.	А.Б. Борисов [6, с. 437]
Кредиторська заборгованість – тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання.	Ю.С. Цал-Цалко [61, с. 260]
Кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі.	Н.М. Ткаченко [57, с. 683]
Кредиторська заборгованість – це особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Дана частина майна – це борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника.	Ю.А. Василенко, Н.В. Чебанова [13, с. 413]
Кредиторська заборгованість – заборгованість даного підприємства перед іншими особами (кредиторами), що наявна в наслідок минулих операцій та має бути погашена у майбутньому.	Ю.Б. Скорнякова [53, с. 73]
Кредиторська заборгованість – це позичені підприємством в інших юридичних і фізичних осіб грошові кошти, оцінені в гривнях, щодо яких у підприємства існують зобов'язання погашення у певний строк.	М.П. Хохлов, О.С. Корнієнко [60, с. 404]

Умовним зобов'язанням зазначений вище міжнародний стандарт бухгалтерського обліку визнає «можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання», а також «існуюче зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається оскільки: немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язань; суму зобов'язань не можна оцінити достатньо достовірно» [34]. Що стосується поняття «забезпечення», то воно характеризується як «зобов'язання з невизначеним строком або сумою» [34]. Аналізуючи представлені визначення, варто зазначити, що міжнародні стандарти бухгалтерського обліку ідентифікують «зобов'язання» як категорію дещо ширшу за економічним змістом, ніж кредиторська заборгованість, адже умовні зобов'язання та забезпечення до кредиторської заборгованості віднесені бути не можуть.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності регулюються у вітчизняній практиці Положення (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Відповідно до п. 5 даного нормативного документа «зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду» [46].

Досліджуючи економічну природу зобов'язань і кредиторської заборгованості, варто звернутися до питання класифікації.

Так, І.О. Бланк зазначає, що у сучасній фінансовій практиці виділяють такі основні види кредиторської заборгованості:

– кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, термін

оплати за якими не настав;

- кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, котрі вчасно не оплачені;

- кредиторська заборгованість за виданими векселями;

- кредиторська заборгованість за отриманими авансами;

- кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом і позабюджетними платежами;

- кредиторська заборгованість із страхування;

- кредиторська заборгованість з оплати праці;

- інші види кредиторської заборгованості [3, с. 163].

Проаналізувавши наведену класифікацію, можна звернути увагу, що сформована вона передусім за типом кредитора, хоча наявні й інші ознаки – приміром, відповідність термінам платежу, тобто чітко класифікаційні ознаки не визначені.

Найбільш розгалужену класифікацію зобов'язань за різними ознаками пропонують Ф.Ф. Бутинець, Л.О. Горецька, які виокремлюють зобов'язання:

- за складністю: прості, складні;

- за визначеністю у часі: обмежені у часі, безстрокові;

- за забезпеченістю виконання зобов'язань: забезпечені, незабезпечені;

- залежно від підстави виникнення зобов'язання: договірні, позадоговірні;

- за способом погашення: монетарні, немонетарні;

- за часом виникнення: теперішні, майбутні;

- за терміном погашення: довгострокові, короткострокові;

- за можливістю оцінки: фактичні, оціночні, умовні [12, с. 461].

У відповідності до п. 6 П(с)БО 11 «Зобов'язання» з метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на:

- довгострокові;

- поточні;

- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів [46].

У свою чергу до довгострокових зобов'язань відповідно до п. 7 П(с)БО 11 «Зобов'язання» належать:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові зобов'язання;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- довгострокові забезпечення [46].

Поточні зобов'язання відповідно до п. 10 П(с)БО 11 «Зобов'язання» включають:

- короткострокові кредити банків;
- поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;
- поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;
- поточну заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- поточну заборгованість за розрахунками зі страхування;
- поточну заборгованість за розрахунками з оплати праці;
- поточну заборгованість за розрахунками з учасниками;
- поточну заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків;
- короткострокові векселі видані;
- поточні забезпечення;
- інші поточні зобов'язання [46].

Окремі, на нашу думку, найбільш важливі для розуміння природи кредиторської заборгованості, напрямки її класифікації систематизовані на рис. 1.5.

Кредиторська заборгованість є важливим об'єктом управління на будь-якому підприємстві. Пояснюється це, насамперед, суттєвою часткою кредиторської заборгованості у пасивах підприємства, що обґрунтовує вплив рівня кредиторської заборгованості на фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства.

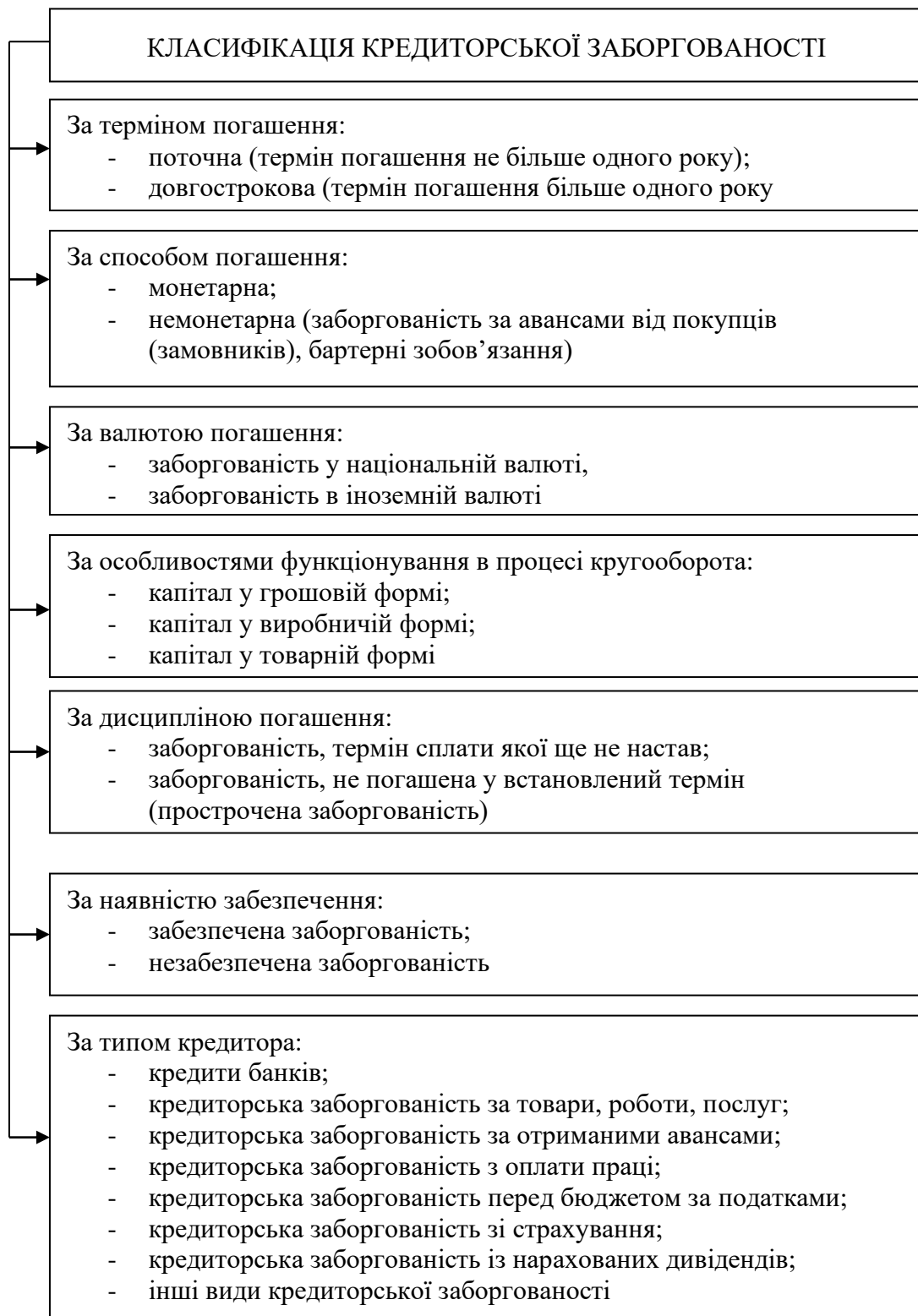

Рис. 1.5 Класифікація кредиторської заборгованості за основними ознаками

Наявність кредиторської заборгованості є природним елементом діяльності будь-якого підприємства, адже залучення додаткових коштів за

рахунок кредитного механізму за умови їх ефективного використання дозволяє підприємству розширити діяльність, збільшити суму доходів та отриманого прибутку. В той же час кредиторська заборгованість потребує особливої уваги менеджменту підприємства як важливий чинник, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємства. Несвоєчасне погашення кредиторської заборгованості загрожує підприємству конфліктами із кредиторами, судовими тяжбами, штрафними санкціями та втратою ділової репутації. Формування непогашеної у встановлені терміни кредиторської заборгованості, а також неконтрольоване збільшення долі кредитних коштів у загальній структурі пасивів загрожує підприємству суттєвим погіршенням фінансового стану, втратою платоспроможності і у підсумку банкрутством.

Таким чином, наявність кредиторської заборгованості може вплинути на діяльність підприємства як позитивно, так і негативно. Так, кредиторська заборгованість забезпечує додаткове джерело фінансування оборотних коштів, що призводить до збільшення економічного потенціалу підприємства і за адекватного використання дозволяє мінімізувати витрати на залучення капіталу, знизити ризики втрат в наслідок інфляції та у підсумку збільшити прибуток підприємства. Але з іншого боку, варто пам'ятати, що несвоєчасне погашення кредиторської заборгованості та її неконтрольоване зростання може призвести до втрати платоспроможності та відповідно банкрутства.

Управління кредиторською заборгованістю має передбачати:

- визначення ймовірності її виникнення;
- дослідження політики надання кредиту різними групами постачальників за різними групами товарів (послуг);
- аналіз та ранжування постачальників за обсягами закупівель, запропонованими умовами постачання та оплати, історією господарських відносин;
- визначення заходів прискорення обігу оборотних активів і зменшення простроченої заборгованості;
- здійснення та контроль платежів, спрямованих на погашення

кредиторської заборгованості;

– контроль розрахунків із кредиторами щодо відстроченої або простроченої заборгованості та аналіз причин недотримання договірної та платіжної дисципліни;

– забезпечення умов, які гарантують своєчасне надходження коштів;

– прогноз надходжень коштів на основі коефіцієнтів інкасації та формування плану розрахунків із кредиторами.

Основні елементи процесу управління кредиторською заборгованістю систематизовані в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Основні елементи процесу управління кредиторською заборгованістю

Елемент	Сутнісна характеристика елемента
Об'єкт управління	Економічні відносини з контрагентами в процесі господарської діяльності із приводу отримання відстрочок платежу за товарними і розрахунковими операціями, управління платежами щодо погашення кредиторської заборгованості
Суб'єкт управління	Менеджмент підприємства, насамперед працівники бухгалтерської та фінансової служб
Цілі управління	Забезпечення стабільної роботи підприємства, своєчасне погашення кредиторської заборгованості, максимізація прибутку за умови дотримання задовільного фінансового стану та достатнього рівня платоспроможності
Основні напрямки управління	<ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників (підрядників), а також вибір оптимального терміну такої відстрочки; - аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості підприємства та її впливу на його грошові потоки; - здійснення та контроль платежів, спрямованих на погашення кредиторської заборгованості; - аналіз впливу кредиторської заборгованості на фінансовий стан та платоспроможність підприємства; - попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення пролонгації кредиторської заборгованості
Принципи управління	Системність, ясність та прозорість договірних відносин, маневреність, відповідальність, погодженість
Етапи управління	Залучення, формування, інкасація, рефінансування
Методи управління	Аналітичні, планування, бюджетування, синхронізації

Підсумовуючи, варто зазначити, що кредиторська заборгованість є

логічним наслідком сучасних кредитно-розрахункових відносин між економічними одиницями та відповідно важливим елементом господарської діяльності будь-якого сучасного підприємства. Дослідження сутності кредиторської заборгованості є важливим теоретичним завданням економічної науки, адже це певним чином формує підґрунтя для розуміння проблематики управління кредиторською заборгованістю.

На нашу думку, визначення економічної категорії «кредиторська заборгованість» може бути сформоване таким чином: кредиторська заборгованість – це визнана підприємством необхідність сплатити певні кошти іншій особі (кредитору) у встановлені терміни, що сформувалася в наслідок минулих дій або подій господарської діяльності.

Кредиторська заборгованість є частиною зобов'язань підприємства, але в той же час варто визнати, що поняття «зобов'язання» є більш широким, ніж кредиторська заборгованість, адже умовні зобов'язання та забезпечення не належать до кредиторської заборгованості.

Управління кредиторською заборгованістю є важливою складовою управління підприємством в цілому. Основними елементами такого управління варто визнати об'єкт управління, суб'єкт управління, цілі управління, основні напрямки управління, принципи управління, етапи управління та методи управління. Цілями управління кредиторською заборгованістю є забезпечення стабільної роботи підприємства, своєчасне погашення кредиторської заборгованості, максимізація прибутку за умови дотримання задовільного фінансового стану та достатнього рівня платоспроможності. Ефективне управління грошовими потоками в цілому і кредиторською заборгованістю зокрема дозволяє підприємству користуватися коштами кредиторів, як механізмом залучення додаткових коштів, розширення діяльності та збільшення прибутку, не ризикуючи втратити фінансову стійкість та платоспроможність.

2 ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «АГРОПРОІНВЕСТ 08»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженої відповідальності «Агропроінвест 08» було засноване в 2008 році. На сьогодні його формальними власниками є дві фірми, реєстровані на Кіпрі (м. Нікосія) за місцевим цивільним правом – Компанія «Дектері Кепітал Лімітед» і Компанія «Веспоне трейдінг Лімітед». В той же час власниками даних юридичних осіб і відповідно кінцевими бенефіціарами ТОВ «Агропроінвест 08» відповідно до відкритих джерел Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань є громадяни України, що постійно проживають у місті Запоріжжя.

Розташоване ТОВ «Агропроінвест 08» за адресою: 70002, Запорізька область, Вільнянський район, м. Вільнянськ, провулок Матросова, будинок 22. Підприємство має у власності виробничі, складські та адміністративні приміщення.

Видами діяльності, що передбачені у реєстраційних документах ТОВ «Агропроінвест 08», є такі:

- код КВЕД 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів (основний);
- код КВЕД 10.91 Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах;
- код КВЕД 46.19 Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту;
- код 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- код 49.41 Вантажений автомобільний транспорт;

– код КВЕД 52.10. Складське господарство.

Фактично в останні роки підприємство насамперед здійснює господарську діяльність із виробництва масла соняшникового нерафінованого, виробництва висококалорійних кормів для тварин, а також діяльність у сфері оптової торгівлі сільськогосподарською сировиною та продукцією.

Виробництво масла соняшникового нерафінованого та кормів для тварин здійснюється ТОВ «Агропроінвест 08» на власній виробничій базі із використанням сучасних технологій та обладнання. Постачальниками сировини є переважно сільськогосподарські підприємства Запорізької області, а також Дніпропетровської, Кіровоградської та Херсонської областей. Підприємство володіє достатніми складськими приміщеннями та площами, які дозволяють йому закуповувати необхідну сировину під час збору врожаю з метою подальшої переробки протягом тривалого періоду.

Готова продукція, що випускається підприємством, відрізняється високою якістю і реалізується переважно постійним покупцем. Масло соняшникове, вироблене підприємством, а також шрот соняшниковий та лузга частково реалізуються підприємством за кордон у режимі імпорту. Корми для тварин виробляються переважно для сільськогосподарських підприємств Запорізької області, у тому числі для постійних покупців на підставі їх замовлень.

Враховуючи наявність складських приміщень із спеціальними умовами зберігання, а також вантажного транспорту підприємство з метою отримання додаткового прибутку здійснює також оптову торгівлю сільськогосподарською сировиною та продукцією.

ТОВ «Агропроінвест 08» активно нарощує обсяги виробництва та реалізації. У таблиці 2.1. проаналізована динаміка обсягів діяльності підприємства в розрізі окремих напрямків діяльності у 2018 році в порівнянні з 2017 роком, що свідчить про активне збільшення обсягів реалізації.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів діяльності ТОВ «Агропроінвест 08» в розрізі окремих напрямків діяльності в 2018 році в порівнянні з 2017 роком

Показник	2017 рік		2018 рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абсолют-не, тис. грн.	віднос-не, %	структур-не, %
1. Обсяг реалізації олії соняшникової нерафінованої без ПДВ	53764,1	65,3	60509,1	66,1	6745,0	12,5	+ 0,8
2. Обсяг реалізації кормів для тварин власного виробництва без ПДВ	19941,6	24,2	21486,9	23,5	1545,3	7,5	- 0,7
3. Обсяг реалізації покупних товарів без ПДВ	7375,2	9,0	8264,3	9,0	889,1	12,1	0,0
4. Обсяг інших видів реалізації без ПДВ	1270,0	1,5	1310,4	1,4	40,4	3,2	- 0,1
Загальний обсяг реалізації без врахування ПДВ	82350,9	100,0	91570,7	100,0	9219,8	11,2	0,0

Розраховані показники динаміки обсягів реалізації ТОВ «Агропроінвест 08» свідчить про те, що підприємство активно розвивається, адже обсяг реалізації робіт у 2018 році в порівнянні з минулим роком збільшився на 9219,8 тис. грн. або на 11,2 % і склав 91570,7 тис. грн.

Основним видом діяльності підприємства не лише за реєстраційними документами, а й фактично є виробництво олії соняшникової нерафінованої, адже частка обсягу реалізації за даним напрямком діяльності у загальному обсязі продажів у 2018 році склала 66,1 %. За даним видом діяльності збільшення обсягів реалізації у 2018 році в порівнянні з 2017 роком склало 6745,0 тис. грн. або 12,5 %.

Обсяг реалізації кормів для тварин власного виробництва також збільшився у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 1545,3 тис. грн. або на 7,5 %, але варто відзначити, що темпи зростання за даним видом діяльності є

меншими за середні на підприємстві. Причиною наявної ситуації можна визнати скорочення попиту у регіоні на корми для тварин.

Обсяги оптової торгівлі також збільшилися у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 889,1 тис. грн. або на 12,1 %, що свідчить про розвиток даного напрямку діяльності підприємства.

Структурні зрушення у структурі реалізації ТОВ «Агропроінвест 08» у 2018 році в порівнянні з минулим роком не є суттєвими, але варто відзначити збільшення на 0,8 % частки обсягів реалізації олії соняшникової нерафінованої і відповідно скорочення частки обсягів реалізації кормів для тварин.

Основні економічні показники діяльності підприємства, в тому числі розмір чистого прибутку та рівень рентабельності продажів та власного капіталу, представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Основні економічні показники діяльності ТОВ «Агропроінвест 08»
у 2018 році в порівнянні з 2017 роком

Показник	2017 рік	2018 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Обсяг реалізації без врахування ПДВ, тис. грн.	82350,9	91570,7	9219,8	11,2
2. Чистий прибуток, тис. грн.	3750,4	4420,2	669,8	17,9
3. Середньорічна кількість працюючих, осіб	135	142	7	5,2
4. Обсяг реалізації в розрахунку на одного працюючого, тис. грн. на особу	610,0	644,9	34,9	5,7
5. Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %	4,55	4,83	0,28	x
6. Рентабельність власного капіталу за чистим прибутком, %	14,17	15,96	1,79	x

Розраховані показники свідчать про позитивну динаміку розвитку ТОВ «Агропроінвест 08». Так, чистий прибуток підприємства збільшився в 2018 році в порівнянні з минулим роком на 669,8 тис. грн. або на 17,9 % і

склав 4420,2 тис. грн. Позитивну динаміку також має показник обсягу реалізації в розрахунку на одного працюючого – збільшення становить 5,7 %.

Рентабельність продажів підприємства за чистим прибутком збільшилась у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 0,28 % з 4,55 % до 4,83 %, а рентабельність власного капіталу збільшилась за той же період на 1,79 % і досягла рівня 15,96 %.

Середньооблікова кількість працівників ТОВ «Агропроінвест 08» склала у 2018 році 142 особи, з яких 25 осіб є працівниками адміністрації підприємства. Підприємство є помітним роботодавцем для м. Вільнянськ, стабільно виплачуючи заробітну плату більше ніж ста найманим працівникам.

Як платник податків ТОВ «Агропроінвест 08» перебуває на обліку у Головному управлінні Державної податкової служби у Запорізькій області, Вільнянське управління, Вільнянська ДПІ (Вільнянський район). Підприємство знаходиться на загальній формі оподаткування, є платником податку на прибуток підприємств за ставкою 18 %, а також платником податку на додану вартість на загальних підставах у обов'язковому порядку. Підприємство також сплачує плату за землю і податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки до місцевого бюджету, а також нараховує на заробітну плату найманих працівників єдиний соціальний внесок і утримує із заробітної плати найманих працівників податок на доходи фізичних осіб та військовий збір.

Стратегічне управління ТОВ «Агропроінвест 08» відповідно до норм чинного законодавства і статутних документів здійснюється власниками підприємства. Саме до їх компетенції належать питання призначення керівника, визначення основних напрямів роботи підприємства, а також розподіл прибутку, отриманого підприємством.

Поточне управління підприємством здійснюється керівником – Коцюбою Костянтином Володимировичем, який як найманий працівник виконує обов'язки керівника з 3 червня 2014 року. До поточного управління

діяльністю підприємства залучені також інші адміністративні працівники підприємства, у тому числі працівники бухгалтерії.

Облік діяльності підприємства здійснюється бухгалтерією підприємства на чолі із головним бухгалтером. Штат бухгалтерії ТОВ «Агропроінвест 08» налічує сім осіб.

Облік господарської діяльності підприємства здійснюється відповідно до норм чинного законодавства згідно із принципами облікової політики підприємства. Основним внутрішнім документом, що визначає складові елементи облікової політики ТОВ «Агропроінвест 08» є Наказ керівника підприємства «Про організацію бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства» від 3 січня 2017 року.

Основні елементи даного Наказу щодо організації облікової політики є такі:

- межа суттєвості для статей звітності становить 500 грн.;
- матеріальні активи, термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, вартість менше 6000 грн., вважаються іншими необоротними матеріальними активами;
- амортизація основних засобів нараховується прямолінійним методом; строк корисного використання об'єктів визначається відповідною комісією при введенні об'єкту у експлуатацію;
- амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів нараховується в розмірі 100 % від вартості таких об'єктів у першому місяці їх використання;
- амортизація інших необоротних матеріальних активів нараховується прямолінійним методом;
- амортизація нематеріальних активів нараховується прямолінійним методом;
- для оцінки вибуття запасів застосовується метод середньозваженої собівартості із перерахунком середніх цін за кожним надходженням;
- транспортно-заготівельні витрати включаються до первісної вартості

придбаних запасів із використанням розрахунку середнього відсотку транспортно-заготівельних витрат;

- формується резерв сумнівних боргів;
- формується забезпечення на оплату відпусток;
- фінансові інвестиції непов'язаними сторонами відображаються на дату балансу за справедливою вартістю;
- в основному виробництві використовується попередільний із застосуванням елементів нормативного методу облік витрат на виробництво та калькулювання фактичної собівартості продукції;
- базою розподілу загальновиробничих витрат є обсяг виробленої продукції.

Облік господарських операцій підприємства здійснюється на підставі відповідним чином складених первинних документів, що відповідає сучасним правилам ведення бухгалтерського обліку. Інформація первинних документів систематизується та відображається в обліку на рахунках бухгалтерського обліку із дотриманням принципу подвійного запису.

Технічно бухгалтерський облік здійснюється за допомогою комп'ютерної програми для автоматизації бухгалтерського обліку «1 С Бухгалтерія 8.3». Дана програма дозволяє складати відповідні первинні документи та автоматично на підставі введеної з первинних документів інформації формувати реєстри аналітичного та синтетичного обліку, в тому числі зведений реєстр синтетичного обліку – Головну Книгу, на підставі якої головний бухгалтер підприємства складає спрощену фінансову звітність підприємства.

Податкова та статистична звітність формується та подається електронними каналами зв'язку за допомогою спеціальної програми «М.Е.doc». Цей же програмний продукт використовується також для реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних та для виконання іншої роботи щодо податкового обліку з податку на додану вартість у системі електронного адміністрування даного податку.

Фінансова звітність ТОВ «Агропроінвест 08» формується у формі Фінансової звітності малого підприємства (до останніх змін у НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» – у формі Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва»). Відповідну фінансову звітність підприємство складає як мале підприємство, адже товариство відповідає двом із трьох критеріїв, передбачених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для ідентифікації малих підприємств, – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує суми, еквівалентної 8 млн. євро, а середня вартість активів не перевищує суми, еквівалентної 4 млн. євро. Фінансова звітність малого підприємства надається власникам (кінцевим бенефіціарам) товариства, а також органам державної влади – щокварталу органам Державної служби статистики і щокварталу органам Державної податкової служби у складі Податкової декларації з податку на прибуток підприємства.

Відповідальність за своєчасне формування та подання фінансової та податкової звітності несе головний бухгалтер ТОВ «Агропроінвест 08». В цілому організація та ведення бухгалтерського обліку здійснюється в ТОВ «Агропроінвест 08» на високому якісному рівні.

2.2 Порядок відображення в обліку операцій із власним капіталом

Відображення в обліку наявності та змін у власному капіталі є важливою складовою обліку будь-якого підприємства, в тому числі й ТОВ «Агропроінвест 08».

Відображення в обліку операцій із власним капіталом має здійснюватися лише після ретельного аналізу суті операцій, що призводять до змін в елементах капіталу. Перш за все, слід приділяти увагу господарським операціям з отримання або передачі активів, зміни оцінки

необоротних активів та визначенню фінансових результатів. Саме такі операції найчастіше призводять до змін у власному капіталі. Діюча на підприємстві облікова політика стосовно визнання доходів та витрат, а також щодо оцінки активів буде суттєво впливати на якісний рівень відображення в обліку та звітності власного капіталу.

Для обліку власного капіталу Планом рахунків активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій передбачені рахунки 4 класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

Основними елементами власного капіталу, що відображаються в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» є:

- статутний капітал;
- резервний капітал;
- неоплачений капітал;
- нерозподілений прибуток.

Первісно статутний капітал товариства був сформований учасниками у 2008 році. На момент створення та реєстрації підприємства його учасниками були фізичні особи – громадяни України. Розмір статутного капіталу був зафіксований у засновницькому договорі та статуті товариства з обмеженою відповідальністю, що реєструється під час створення підприємства.

Процесі функціонування товариства розмір статутного капіталу може змінюватися – збільшувати або зменшуватися – за рішення учасників товариства. Статутний капітал ТОВ «Агропроінвест 08» був сформований у 2008 році під час створення підприємства, але з моменту реєстрації кілька разів збільшувався за рахунок як нерозподіленого прибутку, так і шляхом додаткових внесків учасників. У 2015 році у складі власників даного товариства відбулися зміни і на сьогодні власниками ТОВ «Агропроінвест 08» є юридичні особи.

Для обліку та узагальнення інформації про стан та рух статутного капіталу підприємства Планом рахунків призначений субрахунок 401 «Статутний капітал» рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал».

Субрахунок 401 «Статутний капітал» є пасивним субрахунком; за кредитом даного субрахунку відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому субрахунку повинно відповідати розміру статутного капіталу, що зафіксований в установчих документах підприємства. Залишок за кредитом даного субрахунку відображається в пасиві балансу підприємства у рядку 1400 «Зареєстрований капітал».

В ході первісного формування та збільшення статутного капіталу застосовується також рахунок 46 «Неоплачений капітал». Даний рахунок є активним, за його дебетом відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу. Залишок за дебетом даного рахунку відображається у пасиві балансу підприємства у дужках рядка 1425 «Неоплачений капітал», значення якого віднімається під час розрахунку загальної суми власного капіталу за розділом I.

В таблиці 2.3 представлений синтетичний облік операцій щодо збільшення статутного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08», яке мало місце у 2014 році.

Таблиця 2.3

Облік збільшення статутного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1. Відповідно рішення власників та змін в установчі документи відображено в обліку збільшення статутного капіталу	46	401	1000000,00
2. На поточний рахунок отримані грошові кошти як внесок до статутного капіталу	311	46	600000,00
3. Передані товариству основні засоби як внесок до статутного капіталу	152	46	360000,00
4. Передані товариству матеріали як внесок до статутного капіталу	201	46	40000,00

Варто зазначити, що відповідно до норм чинного законодавства

формуватися (збільшуватися) статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю може як за рахунок внесення власниками грошових коштів, так й за рахунок передачі товариству матеріального майна – основних засобів, сировини та матеріалів тощо.

Під час реєстрації товариства для формування його статутного капіталу за рахунок грошових внесків учасників відкривається спеціальний рахунок в банку, на який і надходять відповідні грошові кошти. Після реєстрації підприємства та подання до банку відповідних документів рахунок перетворився у звичайний поточний рахунок, що використовується підприємством для здійснення розрахунків.

Що стосується передачі товариству матеріальних активів – основних засобів, матеріалів, товарів тощо – до статутного капіталу, то такі операції первинно документувались шляхом складання активів прийому-передачі. Оприбуткування таких активів на баланс ТОВ «Агропроінвест 08» здійснювалось за справедливою вартістю, якою приймалась вартість, погоджена учасниками під час прийняття рішення щодо збільшення статутного капіталу.

Важливою складовою обліку статутного капіталу є аналітичний облік за субрахунком 401 «Статутний капітал», який організований в ТОВ «Агропроінвест 08» за кожним учасником. Таким облік є необхідним, адже відповідно до долі кожного учасника товариства у статутному капіталі здійснюється:

- прийняття рішень на загальних зборах учасників;
- розподіл прибутку підприємства у формі дивідендів;
- розподіл майна (після погашення зобов'язань) у випадку ліквідації товариства.

Аналогічно у розрізі кожного окремого учасника організується аналітичний облік неоплаченого капіталу за його наявності.

Наступною складовою власного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08», що потребує особливої уваги, є нерозподілений прибуток. Тут варто також

зауважити, що діяльність даного підприємства є прибутковою, протягом останніх трьох років товариство ТОВ «Агропроінвест 08» стабільно отримує прибуток.

Облік нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку здійснюється на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». За кредитом даного рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом – збитки та використання прибутку.

До рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» Планом рахунків передбачені такі субрахунки:

441 «Прибуток нерозподілений»;

442 «Непокриті збитки»;

443 «Прибуток, використаний у звітному періоді».

На субрахунку 441 «Прибуток нерозподілений» відображаються наявність та рух нерозподіленого прибутку.

На субрахунку 442 «Непокриті збитки» відображаються непокриті збитки. Їх списання здійснюють за рахунок нерозподіленого прибутку, резервного, пайового чи додаткового капіталу тощо.

На субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді» відображаються розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), відрахування до резервного капіталу та інше використання прибутку в поточному періоді. Сальдо на цьому субрахунку у кінці року закривається у кореспонденції із субрахунками 441 та/або 442 з виведенням сальдо на одному з цих субрахунків.

Слід також звернути увагу на те, що формування в обліку фінансового результату – прибутку чи збитків – є однією із важливіших ділянок бухгалтерського обліку будь-якого підприємства, адже метою підприємницької діяльності є саме отримання прибутку.

Порядок формування фінансового результату не є частиною обліку власного капіталу, адже лише підсумок – нерозподілений прибуток є

складовою власного капіталу. В той же час визначення фінансового результату потребує насамперед відображення в обліку доходів та витрат, а вже на наступному етапі на синтетичному рахунку 79 «Фінансові результати» має бути визначений фінансовий результат шляхом порівняння систематизованої інформації щодо доходів та витрат підприємства.

Враховуючи важливість даної ділянки обліку, розглянемо коротко порядок формування в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» інформації про доходи, витрати та фінансові результати.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» під доходами розуміється «збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) за звітний період» [35]. Згідно із п. 5 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» «дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена» [47]. Таким чином облік доходів здійснюється за принципом нарахування, незалежно від термінів отримання грошових коштів чи інших видів компенсації. Відповідно отримання попередньої оплати (авансів) доходами не вважається, а відображається в обліку як кредиторська заборгованість за отриманими авансами.

Для обліку доходів Планом рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організації передбачені рахунки 7 класу «Доходи і результати діяльності»:

- рахунок 70 «Доходи від реалізації»;
- рахунок 71 «Інший операційний дохід»;
- рахунок 72 «Дохід від участі в капіталі»;
- рахунок 73 «Інші фінансові доходи»;
- рахунок 74 «Інші доходи».

Зазначені рахунки є пасивними рахунками – доходи визнаються за кредитом, а зменшуються та списуються на рахунок фінансових результатів за дебетом. Ці рахунки тимчасово враховують доходи до процедури визначення фінансових результатів, відповідно в кінці місяця або кварталу (в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» щомісяця) закриваються, а визначені таким чином чисті доходи переносяться на рахунок фінансових результатів. Таким чином на початок і кінець місяця як періоду визначення фінансових результатів рахунки, призначені для обліку доходів, не мають залишку.

Доходами основної діяльності в практиці господарської діяльності ТОВ «Агропроінвест 08» є доходи від реалізації готової продукції, доходи від реалізації товарів і доходи від реалізації робіт (послуг).

Дохід від реалізації готової продукції за фактом її відвантаження покупцю з урахуванням податку на додану вартість відображається за кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації» субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції». На суму врахованого доходу відповідно до видаткової накладної складається бухгалтерська проводка:

Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Кт 701 «Дохід від реалізації товарів».

Дохід від реалізації купованих товарів за фактом їх відвантаження покупцю з урахуванням податку на додану вартість відображається за кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації» субрахунку 702 «Дохід від реалізації товарів». На суму врахованого доходу відповідно до видаткової накладної складається бухгалтерська проводка:

Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Кт 702 «Дохід від реалізації товарів».

Дохід від реалізації робіт і послуг (наприклад, доходів від надання транспортних послуг замовникам) за фактом їх надання замовнику з урахуванням податку на додану вартість відображається за кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації» субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і

послуг». На суму врахованого доходу відповідно до акту виконаних робіт (наданих послуг) складається бухгалтерська проводка:

Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Кт 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Підсумковим етапом обліку доходів є перенесення чистих доходів (тобто доходів без врахування податку на додану вартість) до кредиту рахунку 79 «Фінансові результати».

Паралельно із обліком доходів для визначення фінансового результату здійснюється облік витрат діяльності ТОВ «Агропроінвест 08».

Відповідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» витрати – це «зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) за звітний період» [35].

Правила визнання витрат в бухгалтерському обліку передбачені нормами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Відповідно до даного нормативного документу «витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань» [48]. «Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно із визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені», а «витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені [48].

Для обліку витрат у ТОВ «Агропроінвест 08» застосовується 9 клас рахунків «Витрати діяльності» без застосування рахунків класу 8 «Витрати за елементами». Основні витрати поточного періоду обліковуються за дебетом таких рахунків:

– рахунок 90 «Собівартість реалізації» (субрахунки 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», 902 «Собівартість реалізованих товарів» і

903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»);

- рахунок 92 «Адміністративні витрати»;
- рахунок 93 «Витрати на збут»;
- рахунок 95 «Фінансові витрати».

Рахунки, передбачені для обліку витрат, є активними рахунками – відповідно врахування витрат відображається за дебетом, а розподіл або списання врахованих витрат за кредитом. Такі рахунки призначені для тимчасового обліку витрат – в кінці кварталу всі враховані витрати, окрім загальновиробничих, які щомісяця розподіляються, списуються на рахунок фінансових результатів. Таким чином, порівнюючи доходи та витрати, в обліку формується інформація щодо фінансових результатів діяльності підприємства.

В кінці місяця всі враховані витрати списуються до дебету рахунку 79 «Фінансові результати» для визначення фінансового результату періоду.

Прибуток ТОВ «Агропроінвест 08» зменшується на суму нарахованого податку на прибуток підприємств за ставкою 18 %. Враховуючи квартальний звітний період з податку на прибуток підприємств, нарахування податку на прибуток відображається раз на квартал за підсумками кварталу. В ході відображення в обліку витрат, пов'язаних із визнанням податку на прибуток до сплати, використовується рахунок 98 «Податок на прибуток».

Таким чином на рахунку 79 «Фінансові результати» формується фінансовий результат діяльності ТОВ «Агропроінвест 08».

Рахунок 79 «Фінансові результати» передбачений Планом рахунків для визначення фінансового результату. За кредитом даного рахунку «відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом – суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток» [41]. Визначення фінансового результату здійснюється шляхом порівняння оборотів рахунку 79 «Фінансові результати». Якщо оборот за кредитом є більшим за оборот за дебетом, то підприємство за даний період отримано прибуток у розмірі різниці між

оборотами, а якщо навпаки оборот за дебетом є більшим за оборот за кредитом, то підприємство за даний період зазнало збитків у розмірі різниці між оборотами. Визначений таким чином фінансовий результат переноситься на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». На суму отриманого чистого прибутку в обліку складається бухгалтерська проводка:

Дт 79 «Фінансові результати»

Кт 441 «Прибуток нерозподілений».

Порядок визначення в обліку фінансового результату діяльності ТОВ «Агропроінвест 08» представлений в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Синтетичний облік визначення фінансового результату діяльності
ТОВ «Агропроінвест 08»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1. В кінці місяця чистий дохід від реалізації готової продукції списується на рахунок фінансових результатів	701	791
2. В кінці місяця чистий дохід від реалізації товарів списується на рахунок фінансових результатів	702	791
3. В кінці місяця чистий дохід від реалізації робіт списується на рахунок фінансових результатів	703	791
4. В кінці місяця собівартість реалізованої готової продукції списується на рахунок фінансових результатів	791	901
5. В кінці місяця собівартість реалізованих товарів списується на рахунок фінансових результатів	791	902
6. В кінці місяця собівартість реалізованих робіт списується на рахунок фінансових результатів	791	903
7. В кінці місяця враховані адміністративні витрати списуються на рахунок фінансових результатів	791	92
8. В кінці місяця враховані витрати на збут списуються на рахунок фінансових результатів	791	93
9. В кінці місяця враховані фінансові витрати списуються на рахунок фінансових результатів	791	951
10. За підсумками кварталу відображений в бухгалтерському обліку нарахований до сплати податок на прибуток за ставкою 18 %	98 791	641.3 98
11. Чистий прибуток за підсумками кварталу перенесений на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	791	441

Таким чином за кредитом субрахунку 441 «Прибуток нерозподілений»

формується сума нерозподіленого прибутку, що є власним капіталом (власним джерелом формування активів) підприємства.

Основними напрямками використання прибутку в ТОВ «Агропроінвест 08» є формування резервного капіталу і виплата дивідендів учасникам. Частина прибутку за рішенням учасників залишається у розпорядженні підприємства на розвиток і ідентифікується в обліку як нерозподілений прибуток.

Виплата дивідендів власникам підприємства здійснюється відповідно до протоколу рішення зібрання учасників. Враховуючи, що власниками ТОВ «Агропроінвест 08» є юридичні особи, з нарахований до виплати дивідендів податок на доходи фізичних осіб та військовий збір не утримуються.

Приклад відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» використання чистого прибутку підприємства для нарахування та відповідної виплати учасникам дивідендів представлений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Синтетичний облік нарахування та виплати дивідендів учасникам
ТОВ «Агропроінвест 08»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1. За рахунок чистого прибутку нарахувані дивіденди учасникам товариства	443	671	900000,00
2. Заруховане використання чистого прибутку на виплату дивідендів	441	443	900000,00
3. З валютного рахунку перераховані дивіденди учасникам підприємства	671	312	900000,00

Статутом ТОВ «Агропроінвест 08» передбачене також щорічне формування резервного капіталу підприємства у сумі як мінімум 10 % прибутку, отриманого за минулий фінансовий рік.

Для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та

установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку Планом рахунків передбачений рахунок 43 «Резервний капітал». За кредитом даного рахунку відображається створення резервів, за дебетом – їх використання. Сальдо цього рахунку відображає залишок резервного капіталу на кінець звітного періоду. Створення (збільшення) резервного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» відображається бухгалтерською проводкою:

Дт 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»

Кт 43 «Резервний капітал».

Згідно із нормами статуту ТОВ «Агропроінвест 08» резервний капітал створюється для покриття можливих збитків, а також для виплати дивідендів учасникам за періоди, коли діяльність підприємства виявиться збитковою. Використання резервного капіталу в останні роки не здійснювалось – сума резервного капіталу лише збільшується. Аналітичний облік резервного капіталу в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» не здійснюється.

Підсумковим обліковим етапом відображення власного капіталу є формування відповідної інформації у фінансовій звітності. Порядок подання інформації щодо власного капіталу в Фінансовій звітності малого підприємства ТОВ «Агропроінвест 08» представлений в додатку А.

2.3 Облік формування та погашення кредиторської заборгованості

Формування в обліку будь-якого підприємства зобов'язань тісно пов'язане із обліком розрахунків (розрахункових операцій), адже заборгованість як дебіторська, так і кредиторська є наслідком таких розрахунків.

Основними завданнями обліку зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» є:

– адекватне відображення в обліку та звітності підприємства

інформації щодо кредитів банків та кредиторської заборгованості;

– забезпечення своєчасного та повного розрахунку із кредиторами, недопущення формування простроченої кредиторської заборгованості.

Розглядаючи особливості обліку зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» слід відзначити, що довгострокових зобов'язань підприємство не має, в обліку наявні лише короткострокові зобов'язання, термін погашення яких не перевищує одного року.

В обліку ТОВ «Агропроінвест 08» відображаються короткострокові кредити банків, а також такі основні види кредиторської заборгованості:

- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- кредиторська заборгованість за отриманими авансами;
- кредиторська заборгованість за розрахунками із підзвітними особами;
- кредиторська заборгованість з оплати праці;
- кредиторська заборгованість по розрахунках з бюджетом за податками;
- кредиторська заборгованість зі страхування;
- кредиторська заборгованість перед учасниками із нарахованих дивідендів;
- кредиторська заборгованість із нарахованих відсотків.

Для обліку поточних зобов'язань Планом рахунків передбачений 6 клас рахунків «Поточні зобов'язання». На рахунках цього класу ведеться облік короткострокових позик, довгострокових зобов'язань, що стали поточною заборгованістю із строком погашення на дату балансу не більше дванадцяти місяців, короткострокових векселів виданих, розрахунків з постачальниками та підрядниками, розрахунків з податків і платежів, розрахунків за страхуванням, розрахунків з оплати праці, розрахунків з учасниками, а також інших розрахунків та операцій, доходів майбутніх періодів. На окремих субрахунках синтетичних рахунків 63, 64, 65, 68 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим. Такі показники не

згортаються, а сальдо синтетичного рахунку визначається розгорнуто за дебетом і кредитом як сума відповідного сальдо на субрахунках.

Для збільшення оборотних коштів ТОВ «Агропроінвест 08» залучає короткостроковий кредит банку. Формується такий позиковий капітал відповідно до кредитного договору, укладеного між підприємством і ПАТ «перший український міжнародний банк». Останнім часом підприємство залучає такі кошти як кошти кредитної лінії терміном один рік під 25 % річних.

Надходження коштів короткострокового кредиту на поточний рахунок підприємства на підставі виписки банку відображається в обліку бухгалтерською проводкою:

Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Кт 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті».

Погашення короткострокового кредиту з поточного рахунку на підставі виписки банку відображається бухгалтерською проводкою:

Дт 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті».

Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

Субрахунок 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» є пасивним; за кредитом даного субрахунку відображаються суми одержаних кредитів (позик), за дебетом – сума їх погашення.

Сплата відсотків за короткостроковим кредитом здійснюється ТОВ «Агропроінвест 08» у відповідності до вимог кредитного договору щомісяця в останній банківський день місяця. Для розрахунків за нарахованими відсотками використовується субрахунок 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками» рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями». Відсотки спочатку визнаються до сплати та включаються у фінансові витрати, а потім відображається їх сплата на підставі виписки банку. Таким чином на кінець місяця або кварталу кредиторська заборгованість за нарахованими відсотками не формується і у звітності не відображається.

Важливою складовою кредиторської заборгованості більшості

підприємств, у тому числі і ТОВ «Агропроінвест 08», є кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Такою заборгованістю є заборгованість перед постачальниками (підрядниками), що виникає у разі отримання від таких постачальників (підрядників) товарів, робіт, послуг на умовах розрахунку із відстрочкою платежу. Формується така кредиторська заборгованість за кредитом субрахунку 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками». Порядок розрахунку із постачальниками (підрядниками) передбачається відповідним договором поставки, купівлі-продажу, виконання робіт, надання послуг. За фактом отримання від постачальників (підрядників) матеріалів, товарів, робіт, послуг на підставі відповідних накладних або актів виконаних робіт (надання послуг) визнається кредиторська заборгованість, яка зменшується за фактом розрахунків із постачальниками (підрядниками) відповідно до платежів, що відображені у виписках банків.

Розглянемо порядок відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» формування та погашення кредиторської заборгованості перед постачальником за отримані матеріали.

Так, на підставі укладеного договору поставки № 191 від 15.02.2019. за рахунком № 87 від 15.02.2019. з поточного рахунку ТОВ «Агропроінвест 08» 18.02.2019. була перерахована часткова попередня оплата постачальнику за матеріали в сумі 45600,00 грн., у тому числі ПДВ 20 %.

22.02.2019. від постачальника у рахунок перерахованої попередньої оплати за видатковою накладною № 151 від 21.02.2019. були отримані матеріали на суму 102600,00 грн., у тому числі ПДВ 20 %.

05.03.2019. з поточного рахунку ТОВ «Агропроінвест 08» перераховано постачальнику за отримані понад попередню оплату матеріали 57000,00 грн., у тому числі ПДВ 20 %.

Відображення в обліку описаної господарської ситуації представлено в таблиці 2.6.

Відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» розрахунків із постачальником і формування відповідної кредиторської заборгованості

Дата	Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
		Дт	Кт	
18.02.2019.	З поточного рахунку перерахована попередня оплата постачальнику за матеріали	631	311	45600,00
18.02.2019.	Враховані податкові зобов'язання з ПДВ за фактом попередньої оплати	641.2	644	7600,00
Формування дебіторської заборгованості постачальника за виданим авансом у сумі 45600,00 грн. (Дт 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками»)				
15.02.2019.	Оприбутковані отримані від постачальника матеріали:			
	- на суму без ПДВ	201	631	85500,00
	- на суму ПДВ в частині попередньої оплати	644	631	7600,00
	- на суму ПДВ понад попередню оплату	641.2	631	9500,00
Формування кредиторської заборгованості перед постачальником за отримані матеріали у сумі 57000,00 грн. (Кт 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками»)				
05.03.2019.	З поточного рахунку перераховано постачальнику за отримані понад попередньої оплати матеріали	631	311	57000,00
Повне погашення кредиторської заборгованості перед постачальником				

Тут доцільно також зазначити, що облікова практика ТОВ «Агропроінвест 08» не передбачає використання субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами»; дебіторська заборгованість постачальників за виданими авансами відображається за дебетом субрахунку 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками».

Наступним видом кредиторської заборгованості, що формується в практиці діяльності ТОВ «Агропроінвест 08» внаслідок господарських операцій є заборгованість перед покупцями за отриманими авансами.

Враховуючи, що для багатьох постійних покупців підприємство використовує комбіновану форму розрахунків – покупці здійснюють часткову попередню оплату, а потім їм надається відстрочка платежу щодо остаточного розрахунку, в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» формується спочатку кредиторська заборгованість за отриманим авансом, а потім

дебіторська заборгованість покупця за відвантажену готову продукцію або товари.

Юридичної основою господарських відносин з покупцями готової продукції або товарів є укладені з ними договори поставки. Для виконання покупцями попередньої оплати їм оформлюються відповідні рахунки. Отримання від покупців попередньої оплати відображається в обліку на підставі виписок банку. Після відображення в обліку такої попередньої оплати формується кредиторська заборгованість за отриманим авансом. Відвантаження готової продукції або товарів відображається в обліку на підставі накладних, підписаних представником покупця. Якщо ж попередня оплата була частковою, то в наслідок відвантаження готової продукції або товарів формується дебіторська заборгованість, яка погашається за фактом отримання від покупця суми остаточного розрахунку згідно із випискою банку.

Зазначимо також, що облікова практика ТОВ «Агропроінвест 08» не передбачає використання субрахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Відповідно кредиторська заборгованість перед покупцями за отриманими авансами відображається за кредитом субрахунку 361 «Розрахунки із вітчизняними покупцями».

Розглянемо порядок відображення в обліку розрахунків із покупцем і формування кредиторської заборгованості за отриманим авансом.

Так, 25.03.2019. ТОВ «Агропроінвест 08» на підставі виписаного рахунку отримало попередню оплату за готову продукцію від покупця в сумі 105900,00 грн., у тому числі ПДВ 20 %.

04.04.2019. у рахунок отриманої попередньої оплати покупцю відповідно до видаткової накладної № 774 від 04.04.2019. була відвантажена готова продукція вартістю 126900,00 грн., у тому числі ПДВ 20 %.

09.04.2019. на поточний рахунок покупця отримані грошові кошти за продукцію, відвантажену понад попередню оплату.

Відображення в обліку наведених операцій представлено в таблиці 2.7.

Відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» розрахунків із покупцем і формування відповідної кредиторської заборгованості

Дата	Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
		Дт	Кт	
25.03.2019.	На поточний рахунок в банку отримана попередня оплата від покупця за готову продукцію	311	361	105900,00
25.03.2019.	Враховані податкові зобов'язання з ПДВ за фактом отримання попередньої оплати	643	641.2	17650,00
Формування кредиторської заборгованості перед покупцем за отриманим авансом у сумі 105900,00 грн. (Кт 361 «Розрахунки із вітчизняними покупцями»)				
04.04.2019.	Врахований борг покупця і дохід від реалізації готової продукції	361	701	126900,00
04.04.2019.	Зарахована сума податку на додану вартість в складі доходу від реалізації	701	643	17650,00
04.04.2019.	Враховані податкові зобов'язання з ПДВ в частині, що перевищує попередню оплату	701	641.2	3500,00
04.04.2019.	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26	81175,00
Формування дебіторської заборгованості покупця за відвантажену продукцію у сумі 21000,00 грн. (Дт 361 «Розрахунки із вітчизняними покупцями»)				
09.04.2019.	На поточний рахунок отримані кошти за готову продукцію, відвантажену понад попередню оплату	311	361	21000,00
Повне погашення дебіторської заборгованості покупцем				

Важливою частиною кредиторської заборгованості підприємства є також поточна заборгованість з оплати праці, поточна заборгованість до бюджету за податками та зборами і поточна заборгованість за соціальним страхуванням із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Схема формування кредиторської заборгованості з оплати праці, а також заборгованості з єдиного соціального внеску та перед бюджетом в частині податку на доходи фізичних осіб і військового збору представлена на рис. 2.1.

Облік розрахунків з оплати праці здійснюється на субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою» рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам». За кредитом даного субрахунку відображаються суми

нарахованої заробітної плати та інших виплат найманим працівникам, а за дебетом – суми утримань із заробітної плати та суми заробітної плати, виплаченої найманим працівникам.

Рис. 2.1 Формування та погашення кредиторської заборгованості, пов'язаної з оплатою праці, в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08»

Кредиторська заборгованість з оплати праці у сумі заробітної плати за другу половину місяця формується в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» щомісяця та відображається за кредитом субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою». Аналітичний облік організовано у розрізі кожного окремого найманого працівника.

Облік розрахунків із сплати єдиного соціального внеску, який

ТОВ «Агропроінвест 08» як будь-який роботодавець нараховує на заробітну плату та інші виплати найманим працівникам, здійснюється на субрахунок 651 «Розрахунки із загальнообов'язкового державного соціального страхування» рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням». За кредитом даного субрахунку відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а за дебетом – погашення відповідної заборгованості шляхом сплати єдиного соціального внеску. Враховуючи, що сплата відповідних сум єдиного соціального внеску здійснюється одночасно із розрахунком з оплати праці, в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» на перше число кожного місяця наявна кредиторська заборгованість із соціального страхування, що обліковується за кредитом субрахунку 651.

Облік розрахунків за податками здійснюється за субрахунком 641 «Розрахунки за податками» рахунку 64 «Розрахунки за податками та платежами». За кредитом даного субрахунку відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо. Порядок відображення в обліку кожного окремого податку залежить від принципів його стягування відповідно до норм Податкового кодексу України. Аналітичний облік за цим субрахунком не здійснюється, але для відокремлення розрахунків за кожним окремим податком у робочому Плані рахунків ТОВ «Агропроінвест 08» передбачені такі субрахунки наступного порядку:

641.1 «Розрахунки за податком на доходи фізичних осіб»;

641.2 «Розрахунки за податком на додану вартість»;

641.3 «Розрахунки за податком на прибуток»;

641.4 «Розрахунки за платою за землю»;

641.5 «Розрахунки за податком на нерухоме майно»;

641.6 «Розрахунки за військовим збором».

У разі формування кредиторської заборгованості перед бюджетом за податками, така заборгованість відображається за кредитом субрахунку 641.

Синтетичний облік за окремими податками і відповідне формування

кредиторської заборгованості в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Синтетичний облік розрахунків ТОВ «Агропроінвест 08» за податками і формування відповідної кредиторської заборгованості

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1. Податок на доходи фізичний осіб		
1.1. Відображений в обліку податок на доходи фізичний осіб, утриманий із заробітної плати працівників	661	641.1
1.2. Відображений в обліку податок на доходи фізичних осіб, утриманий з винагород за договорами цивільно-правового характеру	685	641.1
1.3. З поточного рахунку перерахований до бюджету податок на доходи фізичних осіб	641.1	311
2. Податок на прибуток підприємства		
2.1. За підсумками кварталу відображений в обліку нарахований до сплати податок на прибуток	98	641.3
2.2. З поточного рахунку перерахований до бюджету податок на прибуток	641.3	311
3. Плата за землю		
3.1. Відображені в обліку зобов'язання із плати за землю	92	641.4
3.2. З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю	641.4	311
4. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки		
4.1. Відображені в обліку зобов'язання із податку на нерухоме майно	92	641.5
4.2. З поточного рахунку перерахований до бюджету податок на нерухоме майно	641.5	311
5. Військовий збір		
5.1. Відображений в обліку військовий збір, утриманий із заробітної плати працівників	661	641.6
5.2. Відображений в обліку військовий збір, утриманий з винагород за договорами цивільно-правового характеру	685	641.6
5.3. З поточного рахунку перерахований до бюджету військовий збір	641.6	311

Відображення в обліку розрахунків за податком на додану вартість, враховуючи особливий порядок розрахунку даного податку як різниці між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом, є поетапним і представлено на рис. 2.2. Податковим (звітним) періодом за податком на додану вартість для ТОВ «Агропроінвест 08» є календарний місяць.

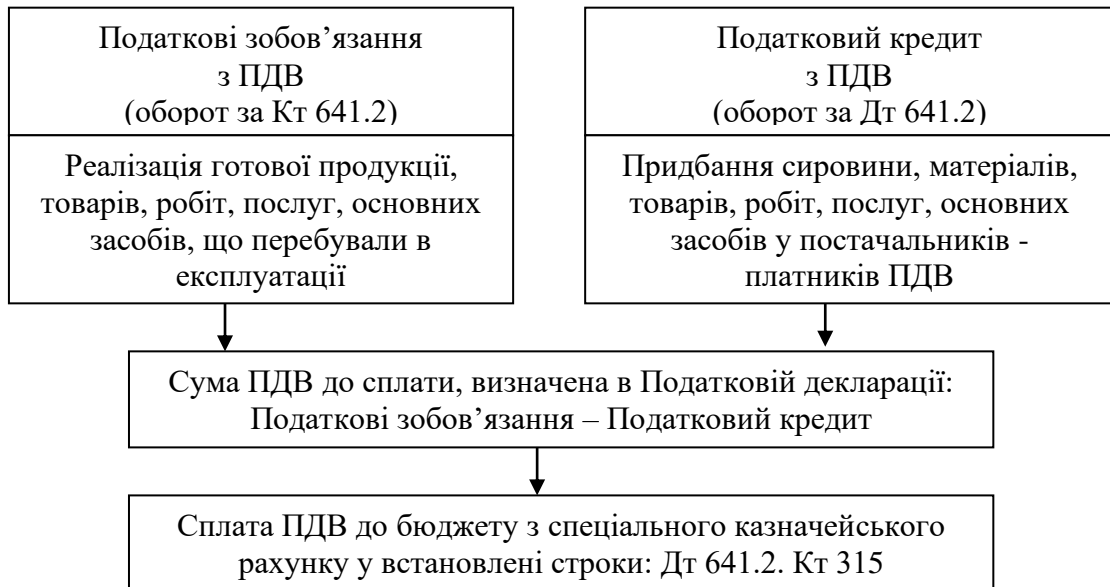

Рис. 2.2 Схема визначення зобов'язань до сплати за податком на додану вартість

Варто звернути особливу увагу на те, що погашення кредиторської заборгованості за податком на додану вартість здійснюється з спеціального казначейського рахунку ТОВ «Агропроінвест 08» з ПДВ.

В окремих випадках в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» формується також кредиторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами. Коментуючи порядок формування такої кредиторської заборгованості, слід зазначити, що практика організації розрахунків із підзвітними особами на підприємстві передбачає видачу авансів як на відрядження, так і на господарські потреби. Але в окремих випадках підзвітна особа може прозвітувати про витрати на суму, що перевищує виданий аванс, і як наслідок формується перевитрата і кредиторська заборгованість перед підзвітною особою.

Розглянемо відповідний приклад формування кредиторської заборгованості в ході розрахунків із підзвітними особами з облікової практики ТОВ «Агропроінвест 08».

Так, фахівець з постачання був направлений у відрядження до м.

Харків задля укладання договору з постачальником та оформлення заявок на витратні матеріали згідно наказу керівника підприємства від 13.05.2019. Термін відрядження 3 дні 15.05.2019. – 17.05.2019.

14.05.2019. з каси підприємства був виданий аванс працівникові на витрати відрядження в сумі 1600,00 грн.

20.05.2019. працівником був складений звіт про використання коштів, виданих на відрядження, в якому були значені такі витрати:

– квиток № НК 458341 від 15.05.2019. на електропоїзд Запоріжжя-Харків вартістю 151,60 грн., у тому числі ПДВ 24,90 грн.;

– квиток № ИЖ 129400 від 17.05.2019. на електропоїзд Харків-Запоріжжя вартістю 151,60 грн., у тому числі ПДВ 24,90 грн.;

– рахунок готелю ТОВ «КомфортСити» від 17.05.2019. за проживання дві доби на суму 1050,00 грн. без ПДВ;

– добові за три доби в розмірі 450,00 грн.

Таким чином працівник звітує за витратами на загальну суму 1803,20 грн. Враховуючи, що сума витрат перевищує виданий аванс, за фактом прийняття та затвердження звіту працівника формується кредиторська заборгованість за розрахунками із підзвітною особою. В синтетичному обліку така кредиторська заборгованість відображається за кредитом субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» синтетичного рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

Остаточний рахунок з працівником був виконаний 22.05.2019., коли працівникові з каси була видана перевитрата в сумі 203,20 грн.

Синтетичний облік розглянутої господарської ситуації з господарської практики ТОВ «Агропроінвест 08», в тому числі формування кредиторської заборгованості перед підзвітною особою, представлений в таблиці 2.9.

Варто також додати, що аналітичний облік кредиторської заборгованості за субрахунком 372 «Розрахунки з підзвітними особами» має бути організований за кожною підзвітною особою і за кожною підзвітною сумою.

Таблиця 2.9

Облік розрахунків ТОВ «Агропроінвест 08» з підзвітними особами і формування відповідної кредиторської заборгованості

Дата	Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
		Дт	Кт	
14.05.2019.	З каси виданий аванс працівникові на витрати за відрядженням	372	301	1600,00
Формування дебіторської заборгованості підзвітної особи у сумі 1600,00 грн. (Дт 372 «Розрахунки з підзвітними особами»)				
20.05.2019.	Прийнятий авансовий звіт працівника за витратами на відрядження: - на суму без ПДВ - на суму ПДВ	92	372	1753,40
		641.2	372	49,80
Формування кредиторської заборгованості перед підзвітною особою у сумі 203,20 грн. (Кт 372 «Розрахунки з підзвітними особами»)				
22.05.2019.	З каси видана працівникові сума перевитрати за відрядженням	372	301	203,20
Повне погашення кредиторської заборгованості перед підзвітною особою				

Підсумковим обліковим етапом відображення зобов'язань є формування відповідної інформації у фінансовій звітності. Порядок подання інформації щодо поточних зобов'язань у Фінансовій звітності малого підприємства для ТОВ «Агропроінвест 08» представлений в додатку Б.

2.4 Пропозиції щодо підвищення якісного рівня обліку власного капіталу та зобов'язань

Проведене в межах даної кваліфікаційної роботи дослідження порядку обліку власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» дозволяє сформулювати висновок про високий якісний рівень облікової системи за даною ділянкою обліку, яка в повному обсязі формує інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень. Окрім того варто відзначити високий рівень дисципліни підприємства щодо виконання фінансових зобов'язань, адже прострочена кредиторська заборгованість на підприємстві відсутня.

В той же час проведене дослідження дозволяє сформувавши окремі пропозиції, реалізація яких дозволить вдосконалити порядок обліку власного капіталу та окремих видів кредиторської заборгованості.

Так, пропонується запровадити аналітичний облік за синтетичним рахунком 43 «Резервний капітал» у розрізі років формування сум резервного капіталу. Це дозволить систематизувати додаткову інформацію щодо формування резервного капіталу для подальших досліджень його динаміки, у тому числі з метою визначення – у яких роках резервний капітал формувався виключно у розмірі 10 % від суми отриманого за рік чистого прибутку, а у яких у більшому розмірі відповідно до рішення учасників підприємства.

В ході проведеного дослідження практики відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» кредиторської заборгованості перед бюджетом за податками було встановлено, що в частині зобов'язань із плати за землю та зобов'язань за податком на нерухоме майно, така практика потребує вдосконалення. Наявний на підприємстві підхід призводить до завищення протягом певного часу витрат та зобов'язань підприємства перед бюджетом, що відображаються в обліку і звітності, а завищення витрат в свою чергу призводить до заниження прибутку, в тому числі до оподаткування, і відповідно до заниження податку на прибуток підприємства до сплати, що загрожує підприємству штрафними санкціями.

Проаналізуємо виявлену облікову проблему ретельно.

Так, як власник земельних ділянок ТОВ «Агропроінвест 08» є відповідно до п. 269.1 Податкового Кодексу України (ПКУ) платником земельного податку (плати за землю). Розмір земельного податку визначається на рік у відсотках від нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Розмір відповідних ставок у відсотках встановлюється рішеннями місцевих рад в граничних межах, передбачених ст. 274 ПКУ.

Відповідно до п. 285.1 ПКУ «базовим податковим (звітним) періодом для плати за землю є календарний рік» [42], в той же час п. 287.3 ПКУ передбачено, що «податкове зобов'язання щодо плати за землю, визначене у

податковій декларації на поточний рік, сплачується рівними частками власниками та землекористувачами земельних ділянок за місцезнаходженням земельної ділянки за податковий період, який дорівнює календарному місяцю, щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем податкового (звітного) місяця» [42]. Стосовно порядку подання податкової звітності чинне податкове законодавство передбачає для платників плати за землю два варіанти дій. Так, п. 286.2 ПКУ передбачено, що «платники плати за землю (крім фізичних осіб) самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік ... з розбивкою річної суми рівними частками за місяцями» [42]. Альтернативний порядок передбачений п. 286.3 ПКУ, відповідно до якого «платник плати за землю має право подавати щомісяця звітну податкову декларацію, що звільняє його від обов'язку подання податкової декларації не пізніше 20 лютого поточного року, протягом 20 календарних днів місяця, що настає за звітним» [42]. ТОВ «Агропроінвест 08», як і переважна більшість платників плати за землю, обирає перший з передбачених варіантів подання звітності, адже це суттєво спрощує звітний документооборот, особливо в умовах відсутності частих змін щодо наявних земельних ділянок протягом звітного року.

Подання річної Податкової декларації з плати за землю в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» призводить до того, що датою подання декларації в обліку відображається сума витрат і відповідних зобов'язань за весь наступний календарний рік, а вже далі платежі здійснюються щомісяця і кредиторська заборгованість з плати за землю таким чином поступово погашається. На нашу думку, такий порядок не є адекватним.

Варто звернути увагу на те, що, незважаючи на подання річної податкової декларації, сума зобов'язань до сплати декларується частинами за кожний місяць окремо. Якщо ж платник втрачає статус власника або землекористувача відповідної земельної ділянки, то визнані фактично

наперед суми плати за землю мають бути скасовані шляхом подання уточнюючої податкової декларації. Недоречність визнання зобов'язання щодо сплати земельного податку в цілому на рік може в певному сенсі бути підтверджена тим, що аналогічна ситуація наявна також із договорами оренди майна або договорами щодо надання послуг із фіксованою абонентською платою, але в таких випадках абсурдним є визнання зобов'язань датою підписання договору на весь термін дії договору, тобто на рік або навіть кілька років.

Особливої уваги заслуговує той факт, що одночасно із визнанням зобов'язань щодо плати за землю відповідна сума включається до витрат підприємства, адже згідно із принципом нарахування «витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства» [48]. Таким чином, неадекватне завищення зобов'язань призведе до неадекватного збільшення витрат підприємства, що в своє чергу матиме негативний вплив на якісний рівень даних обліку та проміжної (квартальної) фінансової звітності. Завищення витрат та відповідно заниження фінансового результату матиме також певні наслідки в площині оподаткування прибутку підприємства.

Так, відповідно до ст. 134 ПКУ об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток, «який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього Кодексу» [42]. Враховуючи, що для платників податку на прибуток встановлений квартальний податковий (звітний) період (за виключення знов створених підприємств, виробників сільськогосподарської продукції, а також платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності за вирахуванням непрямих доходів не

перевищує 20 млн. грн.), включення річної суми плати за землю до витрат 1 кварталу призведе до неадекватного заниження об'єкту оподаткування податком на прибуток і відповідно заниження податку на прибуток до сплати, що в разі виявлення контролюючими органами спричинить нарахування пені та застосування до платника штрафних санкцій.

Для ТОВ «Агропроінвест 08» як платника податку на прибуток, для якого встановлений квартальний податковий (звітний) період, останній аргумент є особливо актуальним.

В цілому ж з метою впорядкування відображення в обліку зобов'язань щодо плати за землю і відповідно витрат, пов'язаних із оподаткуванням, пропонуємо змінити наявний у практиці ТОВ «Агропроінвест 08» порядок відображення в обліку нарахування плати за землю, а саме в подальшому щомісяця визнавати витрати та зобов'язання щодо плати за землю в сумі однієї дванадцятої від плати за рік.

В таблиці 2.10 представлений наявний в ТОВ «Агропроінвест 08» порядок обліку розрахунків з бюджетом щодо плати за землю і порядок, що пропонується застосовувати в подальшому.

Таблиця 2.10

Вдосконалення наявного порядку обліку розрахунків
ТОВ «Агропроінвест 08» з бюджетом в частині плати за землю

Дата	Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	2	3	4	5
Наявний порядок відображення в обліку ТОВ «Агропроінвест 08» зобов'язань із плати за землю та відповідних витрат оподаткування				
07.02.2019.	За фактом подання Податкової декларації за календарний рік відображені в обліку зобов'язання із плати за землю за 2019 рік	92	641.4	150164,40
28.02.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за січень 2019 року	641.4	311	12513,70
29.03.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за лютий 2019 року	641.4	311	12513,70
26.03.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за березень 2019 року	641.4	311	12513,70

Продовження табл. 2.10

1	2	3	4	5
Розроблений порядок, що дозволяє впорядкувати визнання зобов'язань щодо плати за землю і відповідних витрат оподаткування				
31.01.2019.	Відображені в обліку зобов'язання із плати за землю за січень 2019 року	92	641.4	12513,70
28.02.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за січень 2019 року	641.4	311	12513,70
28.02.2019.	Відображені в обліку зобов'язання із плати за землю за лютий 2019 року	92	641.4	12513,70
29.03.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за лютий 2019 року	641.4	311	12513,70
31.03.2019.	Відображені в обліку зобов'язання із плати за землю за березень 2019 року	92	641.4	12513,70
26.04.2019.	З поточного рахунку перерахована до бюджету плата за землю за березень 2019 року	641.4	311	12513,70

Аналогічна ситуація формується за податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. ТОВ «Агропроінвест 08» є платником даного податку за адміністративне приміщення.

Розмір податку визначається в залежності від площі нерухомості за ставками, визначеними рішеннями місцевих рад, «у розмірі, що не перевищує 1,5 відсотка мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування» [42]. За податком на нерухоме майно п. 266.6 ПКУ передбачений річний податковий (звітний) період. Відповідно до пп. 266.7.5 ПКУ «платники податку – юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і до 20 лютого цього ж року подають контролюючому органу за місцезнаходженням об'єкту/об'єктів оподаткування декларацію ... з розбивкою річної суми рівними частками поквартально» [42]. Сплата податку на нерухоме майно здійснюється юридичними особами згідно із пп. 266.10.1 ПКУ «авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що наступає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації» [42].

Подання річної Податкової декларації щодо податку на нерухоме майно із сумою узгодженого податкового зобов'язання на рік призводить в обліковій практиці ТОВ «Агропроінвест 08» до того, що датою подання

декларації в обліку відображається сума витрат і відповідних зобов'язань за весь наступний календарний рік, а вже далі платежі здійснюються щокварталу і кредиторська заборгованість з податку на нерухоме майно таким чином поступово погашається. Даний порядок потребує вдосконалення за тією ж схемою, що й порядок відображення в обліку визнання зобов'язань за платою за землю та відповідних витрат.

Таким чином, зобов'язання щодо земельного податку (плати за землю) та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, незважаючи на подання річної податкової декларації, доцільно відображати в обліку щомісяця рівними частинами. Це дозволить адекватно формувати зобов'язання, витрати, пов'язані із визнанням зобов'язань, і відповідно фінансові результати діяльності, відображені у проміжній (квартальній) фінансовій звітності. Для ТОВ «Агропроінвест 08» як для платника податку на прибуток із квартальним податковим (звітним) періодом розглянуте питання набуває особливої актуальності, адже включення задекларованої річної суми податків на майно в цілому за рік до витрат 1 кварталу призводить до заниження об'єкту оподаткування податком на прибуток і відповідно заниження податку на прибуток до сплати, що в разі виявлення контролюючими органами спричинить нарахування пені та застосування до платника штрафних санкцій.

Прийняття розробленого порядку відображення в обліку розрахунків ТОВ «Агропроінвест 08» з бюджетом в частині плати за землю та податку на нерухоме майно дозволить впорядкувати дані обліку та звітності щодо відповідних зобов'язань, витрат та фінансового результату діяльності, а також адекватно визначати прибуток до оподаткування та відповідно зобов'язання з податку на прибуток підприємств.

3 ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «АГРОПРОІНВЕСТ 08»

3.1 Аналіз динаміки та структури власного капіталу та зобов'язань

Аналіз динаміки та структури власного капіталу та зобов'язань є важливим етапом як фінансового аналізу підприємства, так і аналізу його господарської діяльності в цілому.

Основним джерелом інформації для виконання такого аналізу є фінансова звітність. Враховуючи, що ТОВ «Агропроінвест 08» є малим підприємством, джерелом інформації для виконання аналізу динаміки та структури джерел формування активів є баланс за формою 1-м як частина Фінансової звітності малого підприємства (Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у попередній редакції НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»).

Показники динаміки власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка джерел формування активів ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1. Разом активи, тис. грн.	37250,3	42721,2	5470,9	14,7
2. Власний капітал, тис. грн.	25469,2	29932,6	4463,4	17,5
3. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення, тис. грн.	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Поточні зобов'язання, тис. грн.	11781,1	12788,6	1007,5	8,6
у тому числі:				
4.1. Кредити банків	2993,7	2522,1	- 471,6	- 15,8
4.2. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3562,4	4948,6	1386,2	38,9

Виконані розрахунки дозволяють стверджувати, що загальна вартість активів підприємства і відповідно загальна сума фінансових ресурсів, за рахунок яких сформовані активи, збільшилась станом на 1.01.2019. у порівнянні з 01.01.2018. на 5470,9 тис. грн. або на 14,7 %.

Активи підприємства сформовані як за рахунок власного капіталу підприємства, так і за рахунок поточних зобов'язань перед кредиторами. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення – як джерела фінансування активів не залучені як на 01.01.2018., так і на 01.01.2019.

Розраховані за даними фінансової звітності показники свідчать про збільшення за досліджений період як власного капіталу, так і поточних зобов'язань. Так, власний капітал станом на 01.01.2019. збільшився в порівнянні з показником на 01.01.2018. на 4463,4 тис. грн. або на 17,5 %. За той же період загальна сума поточних зобов'язань збільшилась на 1007,5 тис. грн. або на 8,6 %. Особливої уваги заслуговує той факт, що темпи зростання власного капіталу перевищують темпи зростання зобов'язань, що непрямо свідчить про зміни в структурі капіталу на користь власного капіталу.

Варто також звернути увагу на динаміку основних складових поточних зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08». Так, сума залучених короткострокових кредитів банку станом на 01.01.2019. в порівнянні з початком попереднього року зменшилась на 471,6 тис. грн. або на 15,8 %. В той же час за 2018 рік сума кредиторської заборгованості перед постачальниками за товари, роботи, послуги збільшилась на 1386,2 тис. грн. або на 38,9 %. Це свідчить про певні зміни у структурі окремих складових поточних зобов'язань, що варто проаналізувати окремо.

На підтвердження висновку щодо структурних зрушень в структурі капіталу виконаємо аналіз структури власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08».

Відповідні показники, за допомогою яких можуть бути оцінені структурні зрушення у структурі капіталу даного підприємства, представлені

в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Структура джерел формування активів ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.		Станом на 01.01.2019.		Структурні зрушення, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
1. Власний капітал	25469,2	68,4	29932,6	70,1	+ 1,7
2. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Поточні зобов'язання	11781,1	31,6	12788,6	29,9	- 1,7
Разом джерел формування активів	37250,3	100,0	42721,2	100,0	0,0

Виконані розрахунки свідчать про певні зрушення у структурі джерел формування активів ТОВ «Агропроінвест 08». Так, доля власного капіталу станом за 2018 рік збільшилась з 68,4 % до 70,1 %, тобто на 1,7 %. В той же час за розглянутий період доля поточних зобов'язань зменшилась на 1,7 % з 31,6 % станом на 01.01.2018. до 29,9 % станом на 01.01.2019.

Наявні структурні зрушення не є суттєвими, але в цілому вони можуть бути оцінені як позитивні, адже збільшення долі власного капіталу в загальній сумі джерел формування активів підприємства сприяє зміцненню його фінансового стану. Це питання буде ще додатково розглянуте в ході виконання аналізу фінансового стану підприємства, який принципово залежить від структури його пасивів.

Аналіз динаміки та структури капіталу підприємства в цілому має бути доповнений аналізом змін щодо окремих складових такого капіталу. За даними фінансової звітності ТОВ «Агропроінвест 08» варто проаналізувати динаміку та структуру окремих складових власного капіталу і поточних зобов'язань, адже інші складові джерел формування активів в досліджуваному періоді відсутні.

Аналітичні показники, розраховані з метою аналізу динаміки та структури власного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08» за відповідний період,

представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка та структура власного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.		Станом на 01.01.2019.		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абсолют-не, тис. грн.	віднос-не, %	структур-не, %
1. Статутний капітал	21000,0	82,4	24000,0	80,2	3000,0	14,3	- 2,2
2. Додатковий капітал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Резервний капітал	1400,0	5,5	2150,0	7,2	750,0	53,6	+ 1,7
4. Нерозподілений прибуток	3069,2	12,1	3782,6	12,6	713,4	23,2	+ 0,5
5. Неоплачений капітал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього власний капітал	25469,2	100,0	29932,6	100,0	4463,4	17,5	0,0

Виконані розрахунки свідчать про позитивну динаміку усіх наявних складових власного капіталу. В цілому це свідчить про капіталізацію підприємства, що безумовно є позитивним, враховуючи, що власний капітал підприємства збільшився за 2018 рік на 4463,4 тис. грн., що є наслідком як капіталізації отриманого протягом 2018 року прибутку, так і додаткових внесків учасників ТОВ «Агропроінвест 08».

Динаміка окремих складових власного капіталу підприємства має бути оцінена наступним чином. Розмір статутного капіталу станом на 01.01.2019. в порівнянні з його розміром станом на 01.01.2018. збільшився на 3000,0 тис. грн. або на 14,3 %. За той же період сума резервного капіталу збільшилась на 750,0 тис. грн. або на 53,6 %, а сума нерозподіленого прибуток – на 713,4 тис. грн. або на 23,2 %.

Істотні структурні зрушення у структурі власного капіталу протягом 2018 року відсутні. Так, доля статутного капіталу зменшилась на 2,2 % з 82,4 % станом на 01.01.2018. до 80,2 % станом на 01.01.2019. Долі резервного капіталу і нерозподіленого прибутку у власному капіталі навпаки за 2018 рік

збільшилися на 1,7 % та 0,5 % відповідно.

Проаналізуємо також динаміку та структуру поточних зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08». Відповідні показники представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Динаміка та структура поточних зобов'язань ТОВ Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.		Станом на 01.01.2019.		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абсолют-не, тис. грн.	віднос-не, %	структур-не, %
1. Короткострокові кредити банків	2993,7	25,4	2522,1	19,7	- 471,6	- 15,8	- 5,7
2. Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3562,4	30,3	4948,6	38,7	1386,2	38,9	+ 8,4
4. Поточні зобов'язання перед бюджетом	1187,8	10,1	1517,3	11,9	329,5	27,7	+ 1,8
5. Поточні зобов'язання зі страхування	232,9	2,0	297,4	2,3	64,5	27,7	+ 0,3
6. Поточні зобов'язання з оплати праці	947,5	8,0	1121,8	8,8	174,3	18,4	+ 0,8
7. Поточні зобов'язання за отриманими авансами	2448,2	20,8	1996,8	15,6	- 451,4	- 18,4	- 5,2
8. Інші поточні зобов'язання	408,6	3,4	384,6	3,0	- 24,0	- 5,9	- 0,4
Усього поточні зобов'язання	11781,1	100,0	12788,6	100,0	1007,5	8,6	0,0

Проаналізовані складові поточних зобов'язань виділені відповідно до Розділу III пасиву балансу Фінансової звітності малого підприємства (форма 1-м), за виключенням додаткової складової – кредиторської заборгованості за отриманими авансами, суми якої були отримані з даних синтетичного обліку. Залучення даного виду кредиторської заборгованості є доцільним,

враховуючи наявність істотної суми такої заборгованості станом як на 01.01.2018., так і на 01.01.2019.

Виконані розрахунки підтверджують зростання загальної суми поточних зобов'язань, котрі збільшились станом на 01.01.2019. в порівнянні із станом на 01.01.2018. на 1007,5 тис. грн. або на 8,6 %. Темпи зростання поточних зобов'язань не є критичними, особливо враховуючи, що, по-перше, за той же період розмір власного капіталу ТОВ «Агропроінвест 08» збільшився на 17,5 %, а, по-друге, що обсяги реалізації підприємства збільшились у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 11,2 %.

У динаміці окремих складових поточних зобов'язань на увагу заслуговують такі. Сума заборгованості за короткостроковими кредитами банку зменшилась станом на 01.01.2019. у порівнянні з показником станом на 01.01.2018. на 471,6 тис. грн. або на 15,8 %. За той же період кредиторська заборгованість за отриманими авансами зменшилась на 451,4 тис. грн. або на 18,4 %, а кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги навпаки збільшилась на 1386,2 тис. грн. 38,9 %.

В цілому структура поточних зобов'язань може бути оцінена як позитивна, адже жодна із складових не перевищує 50,0 %.

Щодо структурних зрушень поточних зобов'язань – найбільш істотними варто визнати такі. Доля короткострокових кредитів банку зменшилась протягом 2018 року на 5,7 % з 25,4 % до 19,7 %, доля кредиторської заборгованості за отриманими авансами зменшилась за той же період на 5,2 % з 20,8 % до 15,6 %, а доля кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги навпаки збільшилась на 8,4 % з 30,3 % до 38,7 %.

Аналізуючи структурні зрушення, слід звернути увагу на те, що ТОВ «Агропроінвест 08» поступово зменшує суми короткострокових кредитів банку, що залучаються для формування оборотних коштів, а в якості заміни збільшує кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги. З одного боку такий крок може здаватися доцільним, адже обслуговування кредитів банків передбачає додаткові фінансові витрати, що

зменшує прибуток підприємства. Відмова від таких кредитних коштів виключає такі витрати, що позитивно впливає на фінансовий результат діяльності. В той же час з іншого боку кредити банків, навіть короткострокові, залучаються на більший термін, ніж поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що сприяє зміцненню платоспроможності та відповідно фінансового стану підприємства. В цілому ж прийняття управлінських рішень на користь того чи іншого виду поточних зобов'язань потребує ґрунтовного попереднього аналізу. Дане питання ще буде розглянуто додатково.

Важливою частиною аналізу кредиторської заборгованості є аналіз простроченої заборгованості за її наявності. В ході аналізу слід виявити таку заборгованість, оцінити її розмір та динаміку, частку у загальній сумі кредиторської заборгованості, проаналізувати причини її наявності. Формуючи висновок щодо наявності такої заборгованості слід пам'ятати, що наявність у структурі пасивів підприємства кредиторської заборгованості як такої є нормальним і свідчить про природне та цілком логічне бажання менеджменту розширити масштаби діяльності за рахунок таких додатково залучених коштів. В той же час наявність простроченої кредиторської заборгованості свідчить про порушення платіжної дисципліни і скоріше за все про незадовільний рівень платоспроможності і нестабільний фінансовий стан. Позитивна динаміка такої заборгованості є для підприємства катастрофічною. Варто також мати на увазі, що прострочена кредиторська заборгованість загрожує штрафними санкціями, особливо коли йдеться про заборгованість перед бюджетом за податками і заборгованість з єдиного соціального внеску.

Що стосується досліджуваного підприємства ТОВ «Агропроект 08», то проводити аналіз простроченої кредиторської заборгованості даного підприємства немає сенсу, адже така заборгованість відсутня, а підприємство суворо дотримується платіжної дисципліни.

В той же час враховуючи, що термін погашення різних складових

кредиторської заборгованості є різним, проаналізуємо поточні пасиви ТОВ «Агропроінвест 08» станом на 01.01.2019. за терміном погашення. Відповідні показники представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Структура поточних зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08»
станом на 01.01.2019. за терміном погашення

Найменування показників	Станом на 01.01.2019., тис. грн.	до 1 місяця		до 2 місяців		до 5 місяців	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Короткострокові кредити банків	2522,1	0,0	0,0	0,0	0,0	2522,1	100,0
2. Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4948,6	2539,1	51,3	2074,1	41,9	335,4	6,8
4. Поточні зобов'язання перед бюджетом	1517,3	871,9	57,5	645,4	42,5	0,0	0,0
5. Поточні зобов'язання із страхування	297,4	297,4	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Поточні зобов'язання з оплати праці	1121,8	1121,8	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
7. Поточні зобов'язання за отриманими авансами	1996,8	1770,0	88,6	226,8	11,4	0,0	0,0
8. Інші поточні зобов'язання	384,6	384,6	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього поточні зобов'язання	12788,6	6984,8	54,6	2946,3	23,0	2857,5	22,3

Виконані розрахунки свідчать про те, що станом на 01.01.2019. 54,6 % поточних зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» підлягають погашенню протягом одного місяця, 23,0 % поточних зобов'язань підлягають погашенню протягом двох місяців, а 22,3 % – погашенню протягом п'яти місяців. Зобов'язання, що підлягають погашенню протягом двох місяців, формуються за рахунок кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, кредиторської заборгованості за отриманими авансами і поточної заборгованості перед бюджетом частині податку на прибуток підприємства.

Зобов'язання, що підлягають погашення протягом п'яти місяців, формуються за рахунок короткострокового кредиту банку і певної частини кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Враховуючи збільшення як абсолютної суми кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, так і частки даного виду заборгованості у загальній сумі поточних зобов'язань, виконаємо аналіз оборотності даного виду кредиторської заборгованості, що передбачає розрахунок та оцінку рівня таких показників як коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості і тривалість одного обороту кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги розраховується таким чином (формула 3.1):

$$K = \frac{\text{Придбання}_{\text{трп}}}{KЗ}, \quad (3.1)$$

де Придбання_{трп} – обсяг закупівель товарів, робіт, послуг за період;
 КЗ – середні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Середня тривалість одного обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги розраховується таким чином (формула 3.2):

$$Д = \frac{KЗ \times N}{\text{Придбання}_{\text{трп}}}, \quad (3.2)$$

де N – нормативна тривалість відповідного періоду в днях – місяць – 30 днів, квартал – 90 днів, рік – 360 днів.

В таблиці 3.6 представлений розрахунок коефіцієнтів оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги і середньої

тривалості одного обороту такої кредиторської заборгованості за 2017 рік і за 2018 рік.

Таблиця 3.6

Показники оборотності кредиторської заборгованості
ТОВ «Агропроінвест 08» за товари, роботи, послуги

Найменування показників	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5
1. Середні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис. грн.	3389,1	4255,5	866,4	25,6
2. Обсяг закупівель товарів, робіт, послуг, тис. грн.	60797,6	65524,8	432,9	7,8
3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	17,94	15,40	- 4,67	x
4. Середня тривалість одного обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, днів	20,1	23,4	+ 3,3	+ 16,4

Виконані розрахунки свідчать про зменшення швидкості обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в 2018 році в порівнянні з 2017 роком. Так, в 2019 році в порівнянні з попереднім роком коефіцієнт оборотності даного виду кредиторської заборгованості зменшився з 17,94 до 15,40, а тривалість одного обороту відповідно збільшилась на 3,3 дні з 20,1 дня у 2017 році до 23,4 днів у 2018 році.

Підсумовуючи виконаний аналіз динаміки та структури власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08», варто зазначити, що переважна більшість виявлених змін є позитивними, особливо збільшення долі власного капіталу у загальній сумі джерел формування активів підприємства.

В той же час уповільнення темпів руху кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуг за тлі збільшення її частини у зобов'язаннях в цілому є негативним симптомом, який свідчить про необхідність вдосконалення

методів управління кредиторською заборгованістю підприємства.

3.2 Аналіз впливу структури пасивів на фінансовий стан підприємства

Обов'язковою умовою забезпечення життєдіяльності підприємства і його стабільного функціонування в жорсткому конкурентному середовищі є підтримка стабільного фінансового стану.

Моніторинг фінансового стану підприємства є важливою складовою управління підприємством, адже метою управління варто визнати не лише забезпечення стабільного отримання прибутку, а й підтримку підприємства у стані розвитку та унеможливлення його банкрутства. Фінансовий стан може бути ідентифікований як «економічна категорія, що визначає реальну (на фіксований момент часу) та потенційну спроможність підприємства забезпечити достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності, певний рівень саморозвитку підприємства та спроможність погашення зобов'язань перед відповідними суб'єктами господарювання» [11, с. 152].

Характеризуючи поняття фінансового стану, переважна більшість науковців звертає увагу на комплексний характер даного поняття, адже фінансовий стан підприємства залежить від різноманітних факторів і, маючи кілька складових, може бути визначений лише системою показників. Так, І.О. Бланк визначає фінансовий стан як «рівень збалансованості окремих елементів активів і пасивів підприємства, а також рівень ефективності їх використання» [4, с. 476]. За визначенням Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньової «фінансовий стан суб'єкта господарювання – характеристика його фінансової конкурентоспроможності, ефективність використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання» [23, с. 411].

Співвідношення власного капіталу та зобов'язань є ключовим для характеристики фінансового стану підприємства, основними складовими якої є фінансова стійкість, платоспроможність та ліквідність. Так, саме структура пасивів – власного капіталу та зобов'язань – насамперед визначає фінансову стійкість підприємства. Чим більшою є доля власного капіталу у загальній сумі пасивів, тим вищою є оцінка фінансової стійкості, і навпаки – чим більшою є доля зобов'язань, тим ближче підприємство до критичної межі незадовільного фінансового стану. Враховуючи рекомендовані показники фінансової стійкості, критичним варто визнати співвідношення 50 % на 50 %, тобто якщо доля зобов'язань складає 50 % від загальної суми пасивів, збільшувати її є невиправдано ризикованим кроком. Важливою є доля зобов'язань і для оцінки рівня платоспроможності підприємства, адже зобов'язання на відміну від власного капіталу залучені на чітко визначені терміни та мають бути своєчасно погашені. Показово, що структура пасивів досить часто згадується вже в процесі ідентифікації фінансового стану. Так, Т.О. Фролова визначає фінансовий стан підприємства як «співвідношення структури його активів і пасивів, тобто засобів підприємства та їхніх джерел» [59, с. 253], а А.М. Болюх зазначає, що «фінансовий стан підприємства – це результат фінансової діяльності. Він характеризується розмірами коштів підприємства, їх розміщенням та джерелами надходження» [5, с. 118].

На нашу думку, фінансовий стан підприємства може бути оцінений як стабільний за умови, якщо діяльності підприємства є прибутковою, рівень рентабельності власного капіталу істотно не зменшується, підприємство відрізняється задовільним рівнем фінансової незалежності, ліквідності і платоспроможності.

Варто також зазначити, що визначення достатнього рівня фінансової стійкості або незалежності підприємства відноситься до одного із складних дискусійних питань фінансового та економічного аналізу. Так, О.А. Лахтіонова цілком слушно зазначає, що «з одного боку, недостатня фінансова стійкість може привести до неплатоспроможності підприємства і

відсутності в нього коштів для розвитку діяльності і в цілому для здійснення діяльності як такої. З іншого боку, зайва фінансова стійкість також негативно впливає на господарську діяльність, адже є гальмом її розвитку, збільшуючи витрати підприємства на формування зайвих запасів та резервів [30, С. 132-133].

Результатом аналізу фінансового стану підприємства має бути реалізації стратегії його відновлення або підтримки на достатньо стабільному рівні. Так, О.М. Козлянченко визначає метою оцінки фінансового стану підприємства «аналіз фінансової спроможності підприємства, а також розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень» [24, с. 183].

Класичним підходом щодо оцінки рівня фінансового стану підприємства у площині його фінансової стійкості та незалежності є коефіцієнтний метод, який акцентує увагу на структурі джерел формування активів підприємства – передусім, власного капіталу та зобов'язань.

Оцінка фінансової стійкості підприємства за такого коефіцієнтного методу здійснюється шляхом розрахунку і аналізу величини та динаміки ряду відносних показників. Слід однак зазначити, що загальний висновок щодо фінансового стану підприємства слід формувати не лише на підставі розрахованих показників, а й на підставі аналізу фінансових результатів, аналізу складу, структури та джерел формування активів підприємства. Так, характеризувати фінансовий стан збиткового підприємства як стабільний не є коректним.

Розглянемо далі коефіцієнтні показники, за допомогою яких здійснюється аналіз фінансової стійкості підприємства.

1. Коефіцієнт фінансової залежності (формула 3.3):

$$K_{ф.з.} = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний _ капітал}}. \quad (3.3)$$

Показник відображає: скільки одиниць загальних джерел формування активів приходить на одиницю власного капіталу. Позитивна динаміка даного показника – зменшення до певного оптимального рівня. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не більше 2. Надзвичайно низьке значення даного показника (приміром, 1,1 або 1,2) свідчить про зневажливе ставлення до позикового капіталу і скоріше за все про втрати певних потенціальних можливостей розвитку, розширення або диверсифікації діяльності, втрати певних обсягів прибутку і зниження рівня рентабельності власного капіталу.

2. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) (формула 3.4):

$$K_{авт.} = \frac{\text{Власний _ капітал}}{\text{Пасиви}}. \quad (3.4)$$

Даний показник є зворотнім показником до коефіцієнту фінансової залежності. Характеризує здатність підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів і відповідно його незалежність від позикових коштів. Позитивна динаміка даного показника – збільшення до певного оптимального рівня. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не менше за 0,5, що відповідає значенню коефіцієнта фінансової залежності на рівні не більше 2.

3. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (формула 3.5):

$$K_{п.к.} = \frac{\text{Позиковий _ капітал}}{\text{Пасиви}}. \quad (3.5)$$

Показник відображає скільки одиниць позикового капіталу приходить на одиницю пасивів в цілому. Позитивна динаміка даного

показника – зменшення до певного оптимального значення. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не більше за 0,5 що відповідає значенню коефіцієнта фінансової залежності на рівні не більше 2.

4. Коефіцієнт фінансової стійкості (формула 3.6):

$$K_{ф.с.} = \frac{\text{Власні}_\text{кошти}}{\text{Позикові}_\text{кошти}}. \quad (3.6)$$

Даний показник відображає ступінь забезпеченості заборгованості власними коштами. Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства. Оптимальне значення більше 1.

5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (формула 3.7):

$$K_{м.} = \frac{\text{Власні}_\text{оборотні}_\text{кошти}}{\text{Власний}_\text{капітал}}. \quad (3.7)$$

Даний коефіцієнт відображає долю власних оборотних коштів у власному капіталі. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не менше 0,1.

6. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (формула 3.8):

$$K_{з.в.о.к.} = \frac{\text{Власні}_\text{оборотні}_\text{кошти}}{\text{Оборотні}_\text{кошти}}. \quad (3.8)$$

Даний коефіцієнт відображає наскільки оборотні кошти сформовані за рахунок власного капіталу. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не менше 0,1 – 0,2. Моніторинг наявності власних оборотних коштів є надзвичайно важливим, адже в умовах відсутності реальної можливості

залучати довгострокові кредитні ресурси, підприємства вимушені залучати короткострокові кредитні ресурси для фінансування необоротних активів, що й підсумку й призведе до жорсткого дефіциту власних оборотних коштів.

Виконаємо оцінку фінансового стану ТОВ «Агропроінвест 08» за допомогою зазначених коефіцієнтних показників. Відповідні показники представлені в таблиці 3.7. Оптимальний рівень показників фінансової стійкості визначений за джерелами [19, С. 141-143; 22, с. 381; 30, С. 181-183; 56, с. 441; 59, С. 232-233; 61, С. 181-182].

Таблиця 3.7

Коефіцієнтні показники фінансової стійкості ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.	Відхилення	Оптимальний рівень	Відхилення 01.01.2019. від оптимального рівня
1. Коефіцієнт фінансової залежності	1,46	1,43	- 0,03	< 2	- 0,57
2. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,68	0,70	+ 0,02	> 0,5	+ 0,20
3. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,32	0,30	- 0,02	< 0,5	- 0,20
4. Коефіцієнт фінансової стійкості	2,16	2,34	+ 0,18	> 1	+ 1,34
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,23	0,24	+ 0,01	> 0,1	+ 0,14
6. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,33	0,36	+ 0,03	> 0,1 – 0,2	+ 0,16

На підставі порівняння коефіцієнтних показників фінансової стійкості з оптимальним рівнем ТОВ «Агропроінвест 08» може бути визнане

підприємством, що знаходиться у стабільному фінансовому стані і відрізняється високою фінансовою стійкістю.

Альтернативним підходом до визначення рівня фінансової стійкості підприємства є підхід, що передбачає оцінку рівня фінансової стійкості за джерелами фінансування запасів. Такий підхід передбачає виокремлення чотирьох таких типів фінансової стійкості:

1. Абсолютна фінансова стійкість – фінансування запасів забезпечується виключно за рахунок власних оборотних коштів; платоспроможність гарантується.

2. Нормальна фінансова стійкість – для фінансування запасів окрім власних оборотних коштів залучаються довгострокові кредити; платоспроможність гарантується.

3. Нестійкий фінансовий стан – для фінансування запасів окрім власних оборотних коштів і довгострокових кредитів залучаються короткострокові кредити; платоспроможність порушена, але може бути відновлена.

4. Критичний фінансовий стан – для фінансування запасів не вистачає «нормальних» джерел фінансування та залучаються поточні зобов'язання; підприємству загрожує банкрутство [19, с. 51].

Використаємо методику оцінки рівня фінансової стійкості за джерелами фінансування запасів для оцінки рівня фінансової стійкості ТОВ «Агропроінвест 08». Агрегований баланс, формований за даними додатку В, для виконання аналітичних розрахунків представлений в таблиці 3.8.

Слід також зазначити, що в порівнянні з коефіцієнтним аналізом дана методика висуває більш жорсткі вимоги щодо рівня фінансової стійкості підприємства. В певних випадках підприємство, що за даними коефіцієнтного аналізу визнане як таке, що відрізняється задовільним фінансовим станом, за результатами розрахунків методики оцінки покриття запасів може отримати оцінку як підприємство, що знаходиться у критичному фінансовому стані.

Таблиця 3.8

Агрегований баланс ТОВ «Агропроінвест 08» (тис. грн.)

Актив	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.	Пасив	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.
Необоротні активи	19620,0	22876,1	Власний капітал	25469,2	29932,6
Запаси	5973,0	7151,5	Довгострокові зобов'язання	-	-
Грошові кошти, розрахунки та інші активи	11657,3	12693,6	Короткострокові зобов'язання, в тому числі Короткострокові кредити	11781,1 2993,7	12788,6 2522,1
Баланс	37250,3	42721,2	Баланс	37250,3	42721,2

За даними сформованого агрегованого балансу ТОВ «Агропроінвест 08» в таблиці 3.9 визначений тип фінансової стійкості даного підприємства станом на 01.01.2018. і на 01.01.2019.

Таблиця 3.9

Визначення типу фінансової стійкості ТОВ «Агропроінвест 08»
за джерелами фінансування запасів (тис. грн.)

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.
1. Власний капітал	25469,2	29932,6
2. Необоротні активи	19620,0	22876,1
3. Власні оборотні кошти /ряд.1 - ряд.2/	5849,2	7056,5
4. Довгострокові зобов'язання	-	-
5. Наявність власних та довгострокових джерел покриття запасів /ряд.3 + ряд.4/	5849,2	7056,5
6. Короткострокові кредити	2993,7	2522,1
7. Загальний розмір джерел покриття запасів /ряд.5 + ряд.6/	8842,9	9578,6
8. Запаси	5973,0	7151,5
9. Надлишок або нестача власних оборотних коштів /ряд.3 - ряд.8/	- 123,8	- 9,5
10. Надлишок або нестача власних оборотних коштів і довгострокових кредитів /ряд.5 – ряд. 8/	- 123,8	- 9,5
11. Надлишок або нестача власних оборотних коштів, довгострокових і короткострокових кредитів для покриття запасів /ряд.7 – ряд.8/	+ 2869,9	+ 2427,1
12. Тип фінансової стійкості	Нестійкий	Нестійкий
13. Надлишок або нестача коштів на 1 грн. запасів /ряд.11 : ряд.8/, коп.	0,48	0,34

Відповідно до даної методики фінансовий стан ТОВ «Агропроінвест 08» як станом на 01.01.2018., так і станом на 01.01.2019. оцінується як нестійкий, адже для покриття запасів не вистачає власного оборотного капіталу і довгострокових зобов'язань – залучаються також короткострокові кредити банків, але сума такого залучення є не суттєвою.

Однією з ключових ознак фінансової стійкості підприємства є його ліквідність та платоспроможність, адже визнати фінансово стійким неплатоспроможне підприємство, на балансі якого наявні переважно неліквідні активи, було б некоректним.

Таким чином, поняття ліквідності та платоспроможності є важливими складовими, що визначають фінансовий стан підприємств. Характеризуючи ліквідність та платоспроможність зазвичай зазначають, що «ліквідність розуміється як здатність активу швидко перетворитися на грошові кошти, а платоспроможність – достатність коштів для погашення в будь-який момент усіх короткотермінових зобов'язань перед кредиторами» [9, с. 170].

За висновками О.Ф. Томчук, В.Ю. Фабіанської та Г.О. Довгополюк «ознакою ліквідності є перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями, тобто наявність чистого робочого капіталу (власного оборотного капіталу). Чим більше це перевищення, тим сприятливіший фінансовий стан підприємства». Основними ознаками платоспроможності є «наявність готівкових і безготівкових коштів; відсутність простроченої кредиторської заборгованості» [58, с. 346].

Співвідношення власного капіталу та зобов'язань підприємства безперечно впливає на його платоспроможність, адже зобов'язання перед кредиторами мають бути погашені у відповідні терміни, а власний капітал залучений на необмежений період часу.

Найбільш поширеним підходом до оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства є коефіцієнтний підхід, що передбачає розрахунок та оцінку низки показників, так званих коефіцієнтів ліквідності. Такі коефіцієнти аналізуються як у відповідності певним нормативам, так і в

динаміці. Ці аналітичні процедури можуть бути виконані виключно на підставі даних фінансової звітності, що значно спрощує збір інформації для їх виконання. Коефіцієнтний підхід передбачає розрахунок і аналіз таких показників:

1. Коефіцієнт поточної ліквідності (формула 3.9):

$$K_{н.л.} = \frac{\text{Оборотні}_\text{активи}}{\text{Поточні}_\text{пасиви}}. \quad (3.9)$$

Даний показник характеризує забезпеченість оборотними коштами для погашення поточних зобов'язань. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Критичне значення 1, якщо показник менший за 1, то баланс підприємства визнається неліквідним.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (формула 3.10):

$$K_{ш.л.} = \frac{\text{Оборотні}_\text{активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні}_\text{пасиви}}. \quad (3.10)$$

Даний показник відображає кількість одиниць найбільш ліквідних активів, що приходить на одиницю термінових зобов'язань. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Рекомендоване значення більше ніж 1, за думкою деяких аналітиків більше ніж 0,7 – 0,8.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (формула 3.11):

$$K_{а.л.} = \frac{\text{Грошові}_\text{кошти}}{\text{Поточні}_\text{пасиви}}. \quad (3.11)$$

Даний показник характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Рекомендоване значення більше ніж 0,2 – 0,35.

Деякі аналітики саме цей показник називають показником

платоспроможності, а два попередніх показники – показниками ліквідності. Таким чином, вони надають показнику платоспроможності дещо інше змістове навантаження, ніж показникам ліквідності: якщо ліквідність характеризує підприємство з точки зору здатності розрахуватися за своїми зобов'язаннями протягом встановленого проміжку часу за допомогою перетворених в гроші активів, то під платоспроможністю розуміють здатність підприємства розрахуватися з кредиторами негайно, у день платежу, тобто йдеться про постійну наявність у підприємства певної суми грошових коштів.

Виконаємо оцінку рівня ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агропроінвест 08» за допомогою коефіцієнтних показників. Відповідні показники представлені в таблиці 3.10. Оптимальний рівень показників ліквідності визначений за джерелами [9, с. 171; 19, С. 144-145; 30, С. 187-188; 56, с. 449; 59, С. 235-236; 61, С. 194-195].

Таблиця 3.10

Коефіцієнтні показники ліквідності ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування показників	Станом на 01.01.2018.	Станом на 01.01.2019.	Відхилення	Оптимальний рівень	Відхилення 01.01.2019. від оптимального рівня
1. Коефіцієнт покриття	1,50	1,55	+ 0,05	> 1	+ 0,55
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,99	0,99	0,00	> 0,8	+ 0,19
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,31	0,32	+ 0,01	> 0,2	+ 0,12

На підставі порівняння розрахованих коефіцієнтів з оптимальним рівнем може бути сформульований висновок про високий рівень ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агропроінвест 08».

В цілому ж варто відзначити, що підприємство відрізняється якісною

структурою пасивів щодо співвідношення власного капіталу та зобов'язань що у підсумку й дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства стабільним із достатнім рівнем ліквідності та цілком платоспроможним.

3.3 Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану

Виконаний аналіз власного капіталу і зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08» дозволяє сформуванню висновку щодо позитивних змін у складі джерел формування активів підприємства, серед яких слід відзначити збільшення долі власного капіталу і зменшення долі поточних зобов'язань, що в свою чергу дозволило підприємству зміцнити фінансовий стан.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості дозволяє стверджувати, що підприємство знаходиться у стабільному фінансовому стані. Аналогічно коефіцієнтні показники ліквідності та платоспроможності знаходяться у межах нормативних.

Оцінка фінансового стану за джерелами фінансування запасів свідчить про нестійкий фінансовий стан, але враховуючи, що дефіцит покриття запасів власними оборотними коштами становить на 01.01.2019. лише 9,5 тис. грн., тобто 0,1 % від загальної вартості запасів, ситуацію варто визнати не критичною. Окрім того, оцінка фінансового стану за джерелами фінансування запасів передбачає занадто жорсткі вимоги до рівня фінансового стану підприємства.

Незважаючи на в цілому позитивні висновки за результатами виконаних розрахунків, виконаний аналіз оборотності кредиторської заборгованості дозволив виявити негативну тенденцію – уповільнення темпів руху кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, адже тривалість одного обороту такої кредиторської заборгованості збільшилась у

2018 році в порівнянні з 2017 роком на 3,3 дні з 20,1 днів до 23,4 днів.

Виявлена ситуація свідчить про необхідність вдосконалення методів управління кредиторською заборгованістю підприємства, можливим напрямком якого може бути виконання процедур попереднього аналізу при виборі варіанту розрахунків за придбані у постачальника товарно-матеріальні цінності.

В таблиці 3.11. презентовані аналітичні розрахунки, що мають бути здійснені в ході обґрунтування вибору варіанту оплати товарно-матеріальних цінностей за умови, що постачальник пропонує різні варіанти такої оплати та відповідно різні ціни закупівлі. Дані для порівняння були залучені із господарської практики ТОВ «Агропроінвест 08».

Таблиця 3.11

Аналітичні розрахунки щодо обґрунтування варіанту придбання запасів за різних умов оплати

Умови оплати	Вартість придбання партії запасів	Додаткові витрати на залучення коштів банківського кредиту (за умови, що підприємство залучає короткостроковий кредит банку під 25 % річних)	Загальні витрати на придбання партії запасів
Попередня оплата за 10 календарних днів	92500,00 грн.	$\frac{92500,00 \times 25\% \times 20 \text{ _ днів}}{365 \text{ _ днів}} = 1267,12 \text{ _ грн.}$	93767,12 грн.
Оплата за фактом поставки	93150,00 грн.	$\frac{93150,00 \times 25\% \times 10 \text{ _ днів}}{365 \text{ _ днів}} = 638,01 \text{ _ грн.}$	93788,01 грн.
Відстрочка платежу 10 календарних днів	93750,00 грн.	-	93750,00 грн.

Представлені в таблиці 3.11. аналітичні розрахунки актуальні тоді, коли постачальник пропонує різні ціни за різних умов оплати – за попередньою оплатою, за фактом поставки, із певною відстрочкою платежу. В таких випадках необхідно оцінити варіанти придбання за попередньою

оплатою і за фактом поставки із врахуванням додаткових витрат на оплату кредитних коштів. Так, у наведеному прикладі за умови, що для фінансування поточної діяльності підприємство звертається до банківського кредиту із відсотковою ставкою 25 % річних, найкращім варіантом виявляється придбання запасів із відстрочкою платежу 10 календарних днів. Незважаючи на безпосередньо вищу ціну закупівлі у разі користування відстрочкою платежу, придбання на умовах попередньої оплати або за фактом поставки означатиме більші сумарні витрати, якщо врахувати витрати на залучення кредитних коштів у формі банківського кредиту.

В цілому ж в одних випадках більш доцільним може виявитися залучення коштів банківського кредиту, а в інших випадках, навпаки, більш вигідним може бути товарний кредит постачальника, ніж залучення коштів банку, але в будь-якому випадку прийняття управлінських рішень щодо закупівлі запасів за альтернативними формами оплати потребує попередніх аналітичних розрахунків, що дозволить підприємству обрати той варіант придбання, що мінімізує сумарні витрати.

Впровадження запропонованої схеми обґрунтування вибору варіанту розрахунків із постачальником під час придбання запасів в практику управління ТОВ «Агропроінвест 08» дозволить оптимізувати структуру зобов'язань щодо часток кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуг і заборгованості за залученими короткостроковими кредитами банків.

ВИСНОВКИ

Первісна організація та ведення господарської діяльності потребує залучення певної суми фінансових ресурсів – капіталу, що спрямовується на фінансування активів підприємства. За своєю юридичною та економічною природою такі джерела фінансування або сформовані власниками підприємства і є фактично власним капіталом, або мають вид зобов'язань перед кредиторами.

Структура залученого до підприємницької діяльності капіталу, співвідношення власного капіталу та зобов'язань багато в чому визначають фінансовий стан підприємства, що і актуалізує питання управління структурою капіталу. Основним стратегічним завданням такого управління є забезпечення прибуткової діяльності підприємства за умови підтримки стабільного фінансового стану та достатнього рівня платоспроможності.

Прийняття дієвих управлінських рішень потребує відповідної інформаційної підтримки, забезпечення якої є основним завданням системи бухгалтерського обліку. Не менш важливою складовою управління є також аналіз власного капіталу та зобов'язань, адже саме відповідні аналітичні процедури є основою обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію структури капіталу, що в свою чергу дозволить підвищити ефективність роботи підприємства та зміцнити його фінансовий стан.

Таким чином, організація якісної системи обліку та виконання аналізу власного капіталу та зобов'язань є важливою складовою управління будь-яким підприємством, у тому числі й ТОВ «Агропроінвест 08», що було залучено в якості інформаційної бази дослідження.

Результатами проведеного дослідження в теоретичній площині є визначена характеристика основних функцій капіталу підприємства. Так, були виокремлені такі основні функції капіталу підприємства:

- функція заснування, сутність полягає в тому, що капітал є

обов'язковою складовою початку будь-якої підприємницької господарської справи, відповідно власники підприємства формують первісний капітал під час його створення та реєстрації;

– функція відповідальності та захисту, сутність якої полягає в тому, що капітал підприємства забезпечує його фінансову стійкість та платоспроможність і є певною гарантією для кредиторів;

– функція управління та контролю, сутність якої полягає в тому, що інвестування капіталу забезпечує власникам право управління підприємством, визначення його керівництва, а також право приймати рішення щодо розподілу прибутку та управління майном підприємства.

За результатами дослідження організаційно-методологічних засад процесу управління кредиторською заборгованістю були визначені основні елементи такого процесу управління, а саме: об'єкт управління, суб'єкт управління, цілі управління, основні напрямки управління, принципи управління, етапи управління, методи управління. Серед основних напрямків управління кредиторською заборгованістю особливої уваги, на нашу думку, заслуговує обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників (підрядників), а також вибір оптимального терміну такої відстрочки, адже даний напрямок управління потребує особливої аналітичної підтримки.

Дослідження наявної системи обліку власного капіталу та зобов'язань в ТОВ «Агропроінвест 08» дозволяє сформулювати висновок про її високий якісний рівень, адже проаналізована система обліку оперативно і в повному обсязі формує інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень. Окрім того варто відзначити високий рівень дисципліни підприємства щодо виконання фінансових зобов'язань, адже прострочена кредиторська заборгованість на підприємстві відсутня.

В той же час проведені дослідження дозволяють сформулювати окремі пропозиції, реалізація яких дозволить вдосконалити порядок обліку власного капіталу та окремих видів кредиторської заборгованості.

Так, по-перше, пропонується запровадити аналітичний облік резервного капіталу у розрізі років формування сум резервного капіталу, що дозволить систематизувати додаткову інформацію для подальших досліджень динаміки резервного капіталу, в тому числі з метою визначення – у яких роках такий капітал формувався виключно у розмірі 10 % від суми отриманого за рік чистого прибутку, а у яких у більшому розмірі відповідно до рішення учасників підприємства.

По-друге, пропонується впорядкувати порядок відображення в обліку визнання зобов'язань та відповідно витрат оподаткування за податками на майно – платою за землю і податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. За наявної на підприємстві практики на суми в цілому за календарний рік, зазначені до сплати за податками на майно у річних податкових деклараціях, визнаються зобов'язання і відповідно витрати оподаткування у місяці подання декларацій. В той же час в податкових деклараціях суми зобов'язань визнаються до сплати в розрізі окремих місяців за платою за землю і в розрізі окремих кварталів за податком на нерухоме майно.

Таким чином, наявний в ТОВ «Агропроінвест 08» порядок відображення в обліку зобов'язань та відповідно витрат, пов'язаних із платою за землю та податком на нерухоме майно, призводить до викривлення даних обліку та проміжної фінансової звітності щодо зобов'язань перед бюджетом, витрат та відповідно фінансових результатів. Окремо варто звернути увагу на те, що для ТОВ «Агропроінвест 08» як для платника податку на прибуток із квартальним податковим (звітним) періодом включення задекларованої річної суми податків на майно в цілому за рік до витрат 1 кварталу призводить до заниження об'єкту оподаткування податком на прибуток і відповідно заниження податку на прибуток до сплати, що в разі виявлення контролюючими органами спричинить нарахування пені та застосування до платника штрафних санкцій.

З метою впорядкування відображення в обліку зобов'язань та

відповідно витрат оподаткування, пов'язаних із визнанням до сплати податків на майно, пропонується щомісяця визнавати витрати та зобов'язання щодо плати за землю та податку на нерухоме майно в сумі однієї дванадцятої від плати (податку) за рік. Це дозволить впорядкувати дані обліку та звітності щодо відповідних зобов'язань, витрат та фінансового результату діяльності, а також адекватно визначати прибуток до оподаткування та відповідно зобов'язання з податку на прибуток підприємств.

Виконаний аналіз динаміки і структури власного капіталу та зобов'язань ТОВ «Агропроінвест 08», а також аналіз впливу структури пасивів на фінансовий стан та платоспроможність підприємства дозволив сформулювати такі висновки.

Загальна сума фінансових ресурсів, за рахунок яких сформовані активи ТОВ «Агропроінвест 08», збільшилась за 2018 рік на 5470,9 тис. грн. або на 14,7 % і станом на 01.01.2019. дорівнює 42721,2 тис. грн., у тому числі власний капітал у сумі 29932,6 тис. грн., що складає 70,1 % від загальної суми пасивів, і поточні зобов'язання у сумі 12788,6 тис. грн., що складає 29,9 % від загальної суми пасивів. Протягом 2018 року в структурі капіталу підприємства відбулись несуттєві позитивні зміни – доля власного капіталу збільшилась, а доля поточних зобов'язань відповідно зменшилась.

Поточні зобов'язання ТОВ «Заводське» збільшились за 2018 рік на 1007,5 тис. грн. або на 8,6 %. Темпи зростання даної складової пасивів не є критичними, особливо враховуючи, що за той же період сума власного капіталу збільшилась на 17,5 %, а обсяги реалізації підприємства збільшилися у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 11,2 %. Серед помітних змін у структурі поточних зобов'язань слід відзначити зменшення долі короткострокових кредитів банків на 5,7 % з 25,4 % до 19,7 % і збільшення долі кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 8,4 % з 30,3 % до 38,7 %. Такі структурні зміни свідчать про поступову відмову підприємства від банківського кредитування на користь товарного кредиту

постачальників.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підтвердив, що станом на 01.01.2019. ТОВ «Агропроінвест 08» знаходиться у стабільному фінансовому стані. Розраховані коефіцієнтні показники ліквідності та платоспроможності свідчать, що баланс підприємства є ліквідним, а підприємство – платоспроможним. Аналіз фінансового стану за джерелами фінансування запасів свідчить про нестійкий фінансовий стан, але враховуючи, що дефіцит покриття запасів власними оборотними коштами становить на 01.01.2019. лише 9,5 тис. грн., тобто 0,1 % від загальної вартості запасів, ситуацію варто визнати не критичною.

Виконаний аналіз оборотності кредиторської заборгованості дозволив виявити негативну тенденцію – уповільнення темпів руху кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, адже тривалість одного обороту такої кредиторської заборгованості збільшилась у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 3,3 дні з 20,1 днів до 23,4 днів.

Виявлена ситуація свідчить про необхідність вдосконалення методів управління кредиторською заборгованістю підприємства, можливим напрямком якого може бути виконання процедур попереднього аналізу при виборі варіанту розрахунків за придбані у постачальника товарно-матеріальні цінності.

Пропонується запровадити в практику управління ТОВ «Агропроінвест 08» аналітичні розрахунки за розробленою схемою, що мають бути здійснені в ході обґрунтування вибору варіанту оплати товарно-матеріальних цінностей за умови, що постачальник пропонує різні варіанти такої оплати та відповідно різні ціни закупівлі. У таких випадках необхідно оцінити варіанти придбання за попередньою оплатою і за фактом поставки із врахуванням додаткових витрат на оплату кредитних коштів, які є непотрібними у разі вибору максимальної відстрочки платежу.

В одних випадках більш доцільним може виявитися залучення коштів банківського кредиту, а в інших випадках, навпаки, більш вигідним може

бути товарний кредит постачальника, ніж залучення коштів банку, але в будь-якому випадку прийняття управлінських рішень щодо закупівлі запасів за альтернативними формами оплати потребує попередніх аналітичних розрахунків, що дозволить підприємству обрати той варіант придбання, що мінімізує сумарні витрати.

Впровадження запропонованої схеми обґрунтування вибору варіанту розрахунків із постачальником під час придбання запасів в практику управління ТОВ «Агропроінвест 08» дозволить оптимізувати структуру зобов'язань щодо часток кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуг і заборгованості за залученими короткостроковими кредитами банків, зменшити витрати на придбання запасів та підвищити ефективність роботи підприємства.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Азрилиян А.Н. Экономический словарь. Минск : Институт новой экономики, 2007. 1152 с.
2. Благодатин А.А., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А. Финансовый словарь. Одесса : Издательство «Гермес», 2005. 378 с.
3. Бланк И.А. Универсальный справочник финансового менеджера. Киев : Эльга, 2005. 750 с.
4. Бланк И.А. Управление использованием капитала : монография. Киев : Эльга, 2002. 656 с.
5. Болюх М.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ : Київський національний економічний університет, 2011. 540 с.
6. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Одесса : Издательство «Гермес», 1999. 895 с.
7. Бригхэм Юджин Ф. Энциклопедия финансового менеджмента. Москва : РАГС, ОАО «Издательство «Экономика», 1998. 823 с.
8. Брю С.Л., Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы, политика. Т. 2. Москва : Республика, 1992. 399 с.
9. Бугай В., Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна сутність та експертна оцінка. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 3. С. 169-173.
10. Бугай В., Головка Н. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Держава і регіони. Серія економіка та підприємництво*. 2007. № 1. С. 60-63.
11. Бута М.М., Корбутяк А.Г. Підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 17. Частина 1. С. 149-153.
12. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.О. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навчальний посібник. Житомир : ПП «Рута», 2003. 544 с.

13. Василенко Ю.А., Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2008. 672 с.
14. Воськало Н.М. Історичний, економічний та обліковий аспекти тлумачення визначення «власний капітал». *Наукові записки: науково-технічний збірник Української академії друкарства*. 2011. Випуск 1(34). С. 103-108.
15. Гавриленко В.В., Звенячкіна В.Ю. Удосконалення обліку власного капіталу. *Схід*. 2014. № 2 (128). С. 48-55.
16. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2010. 488 с.
17. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : практичний посібник. Київ : Видавництво «Лібра», 2004. 880 с.
18. Гриців Є.В. Визначення економічної сутності капіталу підприємства та його функцій. *Управління розвитком*. 2014. № 11. С. 67-70.
19. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : МАУП, 2008. 162 с.
20. Ільницький Ю. Вклади до статутного капіталу: чим наповнити, як оформити. *Все про бухгалтерський облік*. 2015. №109. С. 3-8.
21. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Москва : Прогресс, 1978. 494 с.
22. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 520 с.
23. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 483 с.
24. Козлянченко О.М. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства при загрозі банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 10 (112). С. 182-187.
25. Коноводченко Л.Я., Кушнарєва Б.П., Лаюк Н.С. Общая экономическая теория : учеб. пособ. Одесса : Гермес, 1998. 293 с.

26. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 520 с.
27. Круш В.П., Подвігіна В.І., Сердюк Б.М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Ельга-Н, 2007. 780 с.
28. Круш П.В., Мастюк Д.О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 331-336.
29. Кучменко В.О. Економічна сутність поняття капіталу підприємства та його структури. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск 33/1. С. 232-237.
30. Лахтіонова О.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 387 с.
31. Лугова А.А., Юшко С.В. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал» підприємства. *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 234-238.
32. Маркс К. Капітал. Київ : Видавництво політичної літератури України, 1964. Т. 1. 476 с.
33. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 1. Москва : Прогресс, 1993. 351 с.
34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення 25.10.2019).
35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 25.10.2019).
36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення 25.10.2019).
37. Овчаренко А.А., Скорнякова Ю.Б. Кредиторська заборгованість: питання

- ідентифікації, обліку та управління. *Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства: збірник статей молодих вчених*. Випуск 4 / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 82-92.
38. Овчаренко А.А., Скорнякова Ю.Б. Окремі аспекти відображення в обліку зобов'язань з податків на майно. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції *«Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях»*. Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 128-131.
39. Овчаренко А.А., Уманська Ю.М. Пасиви, як ключовий елемент визначення фінансового стану підприємства. Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції *«Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях»* / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. С. 166-168.
40. Партин Г.О., Загородній А.Г. *Управлінський облік* : навч. посіб. Київ : Видавництво «Знання», 2007. 303 с.
41. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій та Інструкція щодо його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (Дата звернення 29.10.2019).
42. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.2011 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 26.10.2019).
43. Поддєрьогін А.М. *Фінансовий менеджмент* : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 536 с.
44. Покропивний С.Ф. *Економіка підприємства* : підручник. Київ : КНЕУ, 2009. 608 с.
45. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. Дата

оновлення: 05.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення 28.10.2019).

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 30.01.2000 р. № 20. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення 29.10.2019).
47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. Дата оновлення: 09.08.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 28.10.2019).
48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення: 09.08.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 28.10.2019).
49. Пономарьов Д.Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування та використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 53-58.
50. Прасолова С.П., Вовченко О.С. Банківські операції : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 568 с.
51. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 16.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 25.10.2019).
52. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. Дата оновлення: 17.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 25.10.2019).
53. Скорнякова Ю.Б. Теорія бухгалтерського обліку: основи обліку : конспект лекцій. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 90 с.
54. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Т. 1. Москва : Эксмо, 2007. 376 с.
55. Сьомченков О.А. Капітал підприємства. *Вісник Житомирського*

- державного технологічного університету*. 2007. № 1 (39). С. 375-382.
56. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.
57. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник. Київ : Видавництво «А.С.К.», 2006. 784 с.
58. Томчук О.Ф., Фабіянська В.Ю., Довгополук Г.О. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті фінансового стану підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. № 5 (05). С. 345-351.
59. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. Київ : Видавництво європейського університету, 2011. 253 с.
60. Хохлов М.П., Корнієнко О.С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. № 10. С. 402-407.
61. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : ЦУЛ, 2008. 566 с.
62. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 21.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/435-15> (дата звернення 25.10.2019).
63. Шваб Л.І. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Каравела, 2011. 568 с.
64. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2007. 536 с.
65. Barker R. Short Introduction to Accounting. Cambridge University Press, 2012. 171 p.
66. Ferquson C. Seow P.-S. Accounting information systems research over the past decade: Past and future trend. *Accounting & Finance*. 2011. № 51. pp. 235-251.
67. Fisher I. The Nature of Capital and Income. London : Macraillak, 1977. 278 p.
68. Kieso Donald E., Kimmel Paul D., Jerry J. Weygandt. Accounting – Tools for business decision making. Wiley, 2011. 1458 p.

69. Nitzan Jonathan, Bichler Shimshon. Capital as power: a study or order and creorder. Cambridge University Press, 2005. 438 p.

Додаток А

Порядок подання інформації щодо власного капіталу в
Фінансовій звітності малого підприємства ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування статті	Код рядка	Джерело інформації для заповнення	Примітка
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	Сальдо за Кт 40	Наводить зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, що є внеском учасників до капіталу підприємства
Додатковий капітал	1410	Сальдо за Кт 41, 42	Наводиться інформація щодо суми капіталу, вкладеного учасниками понад статутний капітал, а також суми дооцінки необоротних активів, вартість безоплатно отриманих необоротних активів та інші види додаткового капіталу
Резервний капітал	1415	Сальдо за Кт 43	Наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Сальдо за Кт 441 та Кт 79 (сальдо за Дт 442 та Дт 79)	Відображається або сума нерозподіленого прибутку, або непокритого збитку. При цьому сума непокритого збитку наводиться в дужках та віднімається при визначенні підсумку власного капіталу
Неоплачений капітал	1425	Сальдо за Дт 46 та Дт 45	Відображається сума заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу і вартість часток, викуплених товариством у його учасників. Сума неоплаченого та вилученого капіталу наводиться в дужках та віднімається при визначенні підсумку власного капіталу
Усього за розділом I	ряд. 1400 + ряд. 1410 + ряд. 1415 + ряд. 1420 (прибуток) – ряд. 1420 (збиток) – ряд. 1425		

Додаток Б

Порядок подання інформації щодо поточних зобов'язань
в Фінансовій звітності малого підприємства ТОВ «Агропроінвест 08»

Найменування статті	Код рядка	Джерело інформації для заповнення	Примітка
Короткострокові кредити банків	1600	Сальдо Кт 60 та Кт 31 (овердрафт)	Відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	Сальдо Кт 61	Відображається сума довгострокових зобов'язань, що підлягають погашенню протягом 12 місяців із дати Балансу
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615	Сальдо Кт 63, Кт 685	Відображається сума заборгованості постачальникам та підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи, отримані послуги
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1620	Сальдо Кт 641 та Кт 642	Відображається заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	1625	Сальдо за Кт 65	Відображається сума заборгованості за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1630	Сальдо за Кт 66	Відображається сума заборгованості з оплати праці, включаючи виплати допомог з тимчасової непрацездатності
Доходи майбутніх періодів	1665	Сальдо за Кт 69	Відображаються суми доходів майбутніх періодів
Інші поточні зобов'язання	1690	Сальдо за Кт 361, Кт 372, Кт 643, Кт 644, Кт 684	Відображаються суми заборгованості, які не можуть бути включені до інших статей, наведених у цьому розділі, зокрема сума авансів, отриманих від покупців у рахунок наступного постачання продукції, заборгованість перед учасниками із нарахованих дивідендів та інших операцій тощо
Усього за розділом III		ряд. 1600 + ряд. 1610 + ряд. 1615 + ряд. 1620 + ряд. 1625 + ряд. 1630 + ряд. 1665 + ряд. 1690	